

**E. FELSEFE VE TUTARLI DÜŞÜNME**

Felsefede tutarlılık, ortaya konulan düşüncelerin kendi içinde çelişki taşıması, önceki ve sonraki bilgiler arasında mantıksal bağın kurulabilmesidir. Her filozof aynı soruyu farklı bakış açısıyla değerlendirdiğinden felsefede tek bir doğru yoktur. Bu nedenle filozoflar görüşlerini tutarlı bir şekilde sunmak zorundadır. O halde filozof düşüncelerini sunarken, kendi kendini yadsımayacak şekilde görüşlerini ortaya koymalıdır.

**Örnek**

Aklın ve mantığın kontrolünden geçmeyen bir düşüncenin sistemleşmesi beklenemez. Bu yüzden filozofların görevi bir düşünce sistemi yaratmak olduğu kadar bu sistemi akıl ve mantık ilkeleriyle sınamaktır.

**Parçada felsefi düşüncenin hangi özelliğine vurgu yapılmaktadır?**

- A) Öznel olmasına
- B) Tutarlı olmasına
- C) Evrensel olmasına
- D) İdeal olanı aramasına
- E) Rasyonel olmasına

**Çözüm**

Felsefede düşünceler sunulurken mutlaka aklın ve mantığın kontrolünden geçirilir yani felsefi düşünceler tutarlıdır.

**YANIT B**

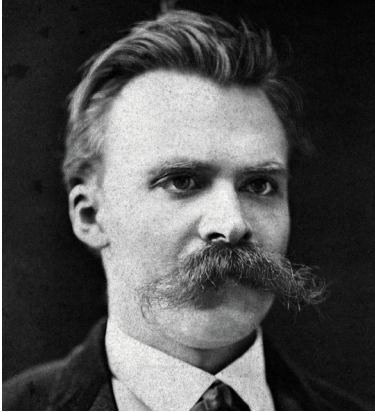
**F. FELSEFE VE YAŞAM**

Günlük yaşamın karmaşası çoğunlukla bizi öyle esir alır ki; neyi niçin, nasıl yaşadığımıza dikkat etmeden, sormadan, sorgulamadan tıpkı sele kapılmış bir yaprağın bilinçsizliği ile yaşar gideriz. İşte felsefenin amacı hayat üzerinde düşünmeyi sağlamaktır. Çünkü felsefe, insanı tüm bilinçsel ve varoluşsal sorunları karşısında tartışmacı kılmakta, ona toplumsal ve bireysel anlamda çıkış yolları bulma konusunda yardımcı olmaktadır.

**İnsan felsefe ile ;**

- Açık, seçik ve doğru düşünebilmeyi
- Çok yönlü bakabilmeyi
- Olaylara, olgulara önyargısız yaklaşabilmeyi
- Bilgi üretebilmeyi ve bilimin ortaklığı ile çağını bilgi çağı, toplumunu bilgi toplumu haline getirmeyi başarmıştır.

Günlük yaşamda felsefenin doğrudan rolünü arayanlar, felsefeyi reddedenler, günlük yaşamdaki her şeyin ama her şeyin düşüncenin eseri olduğunu göremeyenlerdir. İlginç tarafı ise **'Felsefeyi reddeden farkına varmadan felsefe yapıyor.'** demektir.

**G. FELSEFE VE DİL**

Dil, atalardan bize kalan emanettir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu emane- te paha biçilmez. Ona kutsal ve doku- nulmaz şeylere duyulan saygı gösteril- melidir.

Nietzsche

Dil, herhangi bir düşüncenin, niyetin açığa vurulmasını dolayısıyla bir zihinden başka bir zihne aktarılmasını sağlayan işaretler sistemidir. Dil, insanla insan ve var olan şeyler arasında birleştirici bağ kurar. İnsan ancak dil sayesinde başka insanlarla iletişimde bulunabilir. Gördüğü, işittiği, düşündüğü, hissettiği, bildiği, anladığı, niyet ettiği her şeyi başka insanlara dille bildirir. Dil olmadan düşünce de var olamaz.

Felsefi sistem de dış dünyada, düşüncede ve dilde var olanlar arasında- ki ilişkilerden oluşur. Bunun için düşüncenin de dilin de anlaşılır yani nesnel gerçekliği yansıtıcı olması gerekir. Dil ancak anlaşılır olursa türe- tilebilir ve türetebilir olmakla düşünceyi geliştirebilir. Bu nedenle de dil, felsefe açısından çok önemlidir.

1. Antik Yunan'daki din anlayışı efsanelerden oluşur. Buna göre, Zeus bulutları topluyor, yıldırımlar yağıdırıyor; Poseidon denize hükmediyor. Demeter toprağın verimliliğini düzenliyorken, tüm oluşumların bu şekilde açıklandığı bir ortamda "Evrenin ana maddesi nedir?" diye soran Thales ise felsefenin doğuşunu müjdelemiştir.

**Buna göre Thales'in sorusuna felsefi bir nitelik kazandıran özellik aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Evrendeki olayları konu edinme  
B) Doğadaki olaylara anlam verme  
C) Yerleşik düşünceleri eleştirip olguları temel alma  
D) Sorusunun cevabına bilimsel yöntemle ulaşma  
E) Kendisinden sonraki görüşlere katkıda bulunma

2. Antik Yunan'da çok tanrılı din anlayışının içinde ortaya çıkan felsefi düşüncenin ilk kıvılcımları, "Bu tanrı bolluğunun ötesinde son bir gerçek, bir varoluş nedeni gizli olamaz mı?" sorusuyla ortaya çıkmıştır.

**Bu parçada sözü edilen "ilk kıvılcım" felsefenin hangi ana probleminin habercisidir?**

- A) Bilginin kaynağının ne olduğu  
B) Varlığın özgür olup olmadığı  
C) Madde ve ruh ilişkisinin nasıl olduğu  
D) Ana maddenin (arkhe) ne olduğu  
E) Kesin doğrunun elde edilip edilemeyeceği

3. Felsefe bazen "insanın kendini tanıması," bazen de "varlığı tanıma çabası" olarak tanımlanmıştır. Bazıları felsefeyi "insan davranışlarını düzenleyen bir etkinlik" bazıları ise "Tanrısal gerçeği kavrama aracı" olarak kabul etmişlerdir.

**Bu parçada anlatılanlar aşağıdaki yargılardan hangisinin açıklamasıdır?**

- A) Felsefe, geniş kapsamlı açıklamalardan oluşur.  
B) Felsefenin açıklamaları mantıksal tutarlılık taşır.  
C) Metafizik alana ilişkin soruları yanıtlamak felsefenin temel amacıdır.  
D) Akla dayalı çıkarımlara bağlı olan felsefede kesinlik yoktur.  
E) Felsefenin tanımı üzerinde görüş birliği yoktur.

4. – Eski Hint felsefesinde; Tanrıya, özgürlüğe, ölüm-süzlüğe ve yaşamın anlamına yönelik sorular en ağırlıklı sorulardı.

- Yunan felsefesi, daha çok doğa ve bunun bilgisiyle ilgili sorular sormuştu.  
– Ortaçağ'da kilisenin otorite olmasıyla birlikte felsefi sorular dinsel bir karaktere büründü.

**Felsefi soruların bu serüveni, felsefeyle ilgili hangi özelliğin ipuçlarını vermektedir?**

- A) Aynı soruya çağlar boyu yanıt arandığının  
B) Araştırılan bir sorunun yeni soruları meydana getirdiğinin  
C) Sorularının kendi içinde cevaplarını taşıdığıının  
D) Sorularına kesin yanıtlar vermenin olanaksız olduğunun  
E) Çağın ve toplumun özelliklerine bağlı olarak sorularını şekillendirdiğinin

5. Felsefe, insanın evrendeki yerini, yaşam karşısındaki tavrını, mevcut bilgisinin imkan ve sınırlarını, varlığın özünü ve güzelliğinin anlamını kavramayı amaç edinen kişisel bir düşünme çabasıdır.

**Parçadaki açıklamada aşağıdakilerden hangisi felsefenin konusu içinde gösterilmemiştir?**

- A) Varlık  
B) Ahlak  
C) Bilgi  
D) Estetik  
E) Bilim

6. Her filozof cevap aradığı soruya verilmesi gereken cevabın en iyi kendisi tarafından verildiği inancını taşır. Bu nedenle felsefi söylemler, onu üreten filozofla birlikte anılır, ondan soyutlanamaz. Platon'un varlık anlayışı ile onun öğrencisi Aristoteles'in varlık anlayışı birbirinden farklıdır. Aynı felsefi akım içinde yer alan filozofların bile konulara bakış açılarında farklılıklar görülmektedir.

**Parçaya dayanarak filozoflarla ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?**

- A) Görüşlerini oluşturmada birbirlerini etkiledikleri  
B) Her dönem aynı sorunlar üzerinde düşündükleri  
C) Toplumsal sorunlara çözüm ürettikleri  
D) Ele aldıkları sorunları özgün bir bakış açısıyla sorguladıkları  
E) Tüm problemleri akılla çözmeye çalıştıkları

7. Felsefe tarihçilerinin bazıları bir filozofun düşüncelerini anlayabilmek için sadece onun görüşlerini incelemenin yeterli olduğunu söylemişlerdir. Buna karşılık; bazı felsefe tarihçileri de bu görüşe, filozofların yaşam öykülerinin bilinmesinin felsefelerini kavramak için vazgeçilmez bir değer olduğunu savunarak itiraz etmişlerdir.

**Bu parçada dile getirilen eleştirinin dayanağı aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Felsefi görüşler içinde üretildiği dönemle paralellik sergiler.  
 B) Felsefi görüşler belli bir çağın sorunlarına çözüm üretme çabasıyla ortaya çıkar.  
 C) Filozofun kişisel yaşantısı görüşleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir.  
 D) Felsefi görüşlerin niteliğini anlayabilmek için bilimsel verilerle olan etkileşimine bakmak gereklidir.  
 E) Felsefi görüşler, üretildiği dönemin toplumsal gelişmeleri üzerinde etkilidir.

8. Herhangi bir bilimde, her zaman öğrenilmesi mümkün bir bilgi, bir hakikat vardır. Örneğin matematikte bir teoremi, fizikte bir doğa yasasını tarih biliminde geçmişteki insan topluluklarının hayatına dair bir şeyleri öğrenirsiniz. Felsefede karşınıza çıkan ise filozof denen insanların çeşitli konularda ileri sürmüş oldukları ve çoğu kez de birbirine aykırı olan bir takım düşünceleri, görüşleri ve sistemleridir.

**Bu parçadaki görüşün temelinde aşağıdaki yarılardan hangisi vardır?**

- A) Felsefede önemli olan doğru bilgilere varma biçimi değil, felsefi sonuçlardır.  
 B) Felsefede herkes tarafından kabul edilen genel geçer doğrulara ulaşılamaz.  
 C) Filozofların ileri sürdükleri farklı düşünceleri, sistemleri öğrenmek faydasızdır.  
 D) Felsefi düşüncede her türlü konu aklın süzgecinde geçirilir.  
 E) Filozoflar kavram ve soyutlamalar kullanarak ilkeler ve yasalar geliştirirler.

9. Herhangi bir felsefi söylem, üreteni de gündemde tutarak anlaşılabilir. Benzer ilkeler doğrultusunda düşünen, aynı akım içerisinde yer alan filozofların bile konularına bakışlarında büyük farklılıklar görmek olanaklıdır. Tümeller tartışmasındaki "Adıcı görüşlerin" kendi içlerindeki görüş farklılığı buna örnek verilebilir.

**Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Filozofun görüşlerini yaratıcı zekâsıyla ortaya koyması  
 B) Felsefenin bir soru sorma etkinliği olması  
 C) Felsefenin tüm bilimlere kaynaklık etmesi  
 D) Filozofun kendisinden önceki birikimden yararlanması  
 E) Felsefe ve bilimin karşılıklı etkileşim halinde olması

10. Bizi çevreleyen dünya sınırsızdır. İnsan onu ancak yavaş yavaş, adım adım çözmeye çalışabilir. Felsefe insanın, sonsuz olanı, her şeyin "köklerini ve nedenlerini" kavrama ve elde ettiği her bilgiyi sorgulama yolunda sürekli bir arayış içinde olma çabasıdır. Dünya ve insan, varlığını koruduğu süreçte, kaynağını hayret, merak, şaşkınlık gibi insana özgü niteliklerden sağlayan felsefe de varlığını sürdürecektir.

**Parçaya dayanarak felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Bilme ve anlama merakının ürünüdür.  
 B) Kritik bir tavrın ürünüdür.  
 C) İnsana özgü bir etkinliktir.  
 D) Olgusal kanıtlamalara dayalıdır.  
 E) Sorgulama ve yanıt arama çabasıdır.

1. Felsefe MÖ. 6. yy'da Thales ile başlar. Thales'ten önce evren karşısındaki merakı giderme çalışmaları din ve mitoloji tarafından sağlanıyordu. Thales'i farklı kılan ise evreni açıklamaya çalışırken yerleşik düşünceleri (din ve efsaneler) eleştirip evreni tamamen somut, olgusal bir temelle açıklamış ve felsefeyi başlatmış olmasıdır.

YANIT C

2. Antik Yunan'da felsefenin ortaya çıkış koşullarından biri de çok Tanrılı inanıştır. Bu dönemde pek çok Tanrı vardır ve bu Tanrı'ların evreni kontrol ettiğine inanılır. İşte ilk filozofları meşgul eden ve felsefeyi oluşturan şey bu dinsel inanın mantık dışı olmasıdır. Bu nedenle bu inanışlar sorgulanmış ve terk edilmiştir. Daha sonra evrenin varlık nedeni olduğuna inanılan bir ana madde arayışına girilmiştir. Bu da felsefeyi ortaya çıkaran "ilk kıvılcım"dır.

YANIT D

3. Felsefe tarihinde her filozof felsefeyi kendi bakış açısından tanımlamış, felsefeye farklı anlamlar yüklemiştir. Bu nedenle felsefenin tanımı üzerinde bir görüş birliği yoktur.

YANIT E

4. Felsefi düşünce, içinde yaşadığı çağa göre şekillenir. O çağda geçerli olan fikirler; filozofların düşüncelerini etkiler. Bu nedenle Eski Hint felsefesinde Tanrı, Yunan felsefesinde doğa, Ortaçağ'da dine dayalı felsefi sorular filozofları etkilemiştir.

YANIT E

5. Felsefede insanın yaşam karşısındaki tavrı ahlak felsefesinin, mevcut bilgisinin imkan ve sınırları bilgi felsefesinin, varlığın özü varlık felsefesinin, güzelliğin anlamı estetiğin konu alanı içindedir. Dolayısıyla parçada bilim felsefesine ait bir problem alanı belirtilmemiştir.

YANIT E

6. Felsefe tarihinde, hiçbir filozof bir öncekinin görüşünü alıp onu ilerletmez. Çünkü, cevap aradığı soruya en doğru cevabı kendisinin verdiğini savunur. Bu nedenle felsefede görüşler onu ortaya koyan filozofun bakış açısını yansıtır. Dolayısıyla filozoflar ele aldıkları problemi özgün bakış açısıyla sorgularlar.

YANIT D

7. Bazı felsefe tarihçileri filozofun görüşlerini bilmenin onun düşüncelerini bilmekle eşdeğer olduğunu savunmuşlar, filozofun yaşadığı çağa ve hayata önem vermemişlerdir. Oysa bir filozofun görüşlerini belirleyen en önemli iki koşul, içinde buldukları dönem ve kişisel yaşamıdır. Bu nedenle parçada eleştirilen bu iki koşulun dikkate alınmamasıdır.

YANIT C

8. Bir bilim dalında her zaman öğrenilmesi mümkün olan bir bilgi vardır. Çünkü, bilimin sonuçları kesindir. Oysa aynı durum felsefede söz konusu değildir. Felsefe kesinliğe sahip olmadığından felsefede karşımıza çıkan filozofların aynı konuda farklı görüşleridir. Dolayısıyla felsefede herkes tarafından kabul edilen genel geçer doğrulara ulaşılamaz.

YANIT B

9. Felsefede her filozofun düşüncesi kendine aittir, özeldir. Çünkü filozoflar aynı olaya farklı açılardan bakmış, farklı düşünceler oluşturmuşlardır. Bu da onların sistemlerini yaratıcı zekalarıyla ortaya koyduklarının göstergesidir.

YANIT A

10. Kaynağı merak ve şüphe olan felsefe, insanın "her şeyin köklerini ve nedenlerini" bilmek ve anlamak istemesinin ürünüdür. Filozof bu problemleri, kritik, eleştirel bir şekilde ele alır, sorgular ve yanıt arama çalışır. Fakat bu sorgulama olgusal kanıtlara dayalıdır denemez. Çünkü filozof bunları akılla sorgular.

YANIT D

1. Felsefe, ilkçağın göçebe toplumlarında ortaya çıkmamıştır. Çünkü insanlar, öncelikle temel gereksinimlerini gidermeye çalışmışlar; yerleşik bir düzene geçinceye kadar doğayla olan savaşlarını sürdürmüşlerdir. İnsanlar gereksinimlerini karşılayabilecek koşulları gerçekleştirdikleri oranda felsefi etkinliklerde bulunmaya zaman ayırabilmişlerdir.

**Buna göre felsefenin ortaya çıkmasını sağlayan temel etken, aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Bilgi birikiminin yeterli bir düzeye ulaşması  
B) Toplumlar arası ticaretin başlaması  
C) Teknolojik gelişmenin sağlanması  
D) Öncelikli ihtiyaçların karşılanması  
E) Özgür eğitim kurumlarının açılması
2. İlkçağ filozoflarının önemli bir bölümü çevrelerinde gördükleri çeşitli objelerin kaynağında değişmez temel bir öğenin olup olmadığını merak etmişlerdir. "Çok"luk içinde "bir"liği arayış olarak da nitelendirilen bu çabanın sonucunda çeşitli yanıtlar öne sürmüşlerdir. Örneğin Thales "su"yu, Herakleitos "ateş"i, Demokritos "atom"u temel öğe olarak kabul etmiştir.

**Buna göre aşağıdakilerden hangisi ilkçağ filozoflarının yanıt aradığı temel sorudur?**

- A) Tanrı var mıdır, yok mudur?  
B) İdeal bir düzen mümkün müdür?  
C) Evrenin ana maddesi nedir?  
D) Evrende özgürlükten söz edebilir mi?  
E) Doğru bilgi olanaklı mıdır?
3. Düşünme faaliyeti içinde kullanılan "Nedir?" tarzındaki felsefi sorularla, varlığın özü, insan bilgisinin imkan ve sınırları, insanın evrendeki yeri belirlenmeye çalışılır. Bu tip soruların eksiksiz ve kesin cevaba ulaşması varlık, bilgi ve değer üzerine tam ve bütün bilginin ortaya çıkması veya bir insanın böyle bir bilgiye sahip olabilecek ölçüde olgunluğa ermesi hali hikmet (bilgelik) dir.

**Buna göre "hikmet" için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?**

- A) Yaşama ve insana dair her türden bilgiye sahip olmaktır.  
B) Belli bir alanda yüzeysel bilgi elde etmektir.  
C) Doğru bilgiye ulaşma çabasında olmaktır.  
D) Yaşam üzerine uygulanabilir bilgiler sunmaktır.  
E) İnanca dayalı elde edilen bilgileri temellendirmektir.

4. Eğer içinde yaşadığımız dünyayı, toplumu, kendi gerçekliğimizi farklı yönleriyle görüp anlamak gibi bir derdimiz yoksa, felsefeye de ihtiyacımız yok demektir.

**Bu ifadede aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?**

- A) Herkes her şeyi sorgulamak zorunda değildir.  
B) Felsefe sevilmedikçe anlaşılabilir.  
C) Felsefe yeni bakış açıları gerektiren bir alandır.  
D) Hazır bilgilerle yetinen, felsefeye katkıda bulunur.  
E) Felsefe yapmak için çok bilgili olmaya gerek yoktur.

5. • İnsan eylemlerinin bir amacı var mıdır?  
• Erdem nedir?  
• Evrensel ahlak yasası var mıdır?  
• Vicdan nedir?

**Bu problemler felsefenin hangi alt dalının konu alanındadır?**

- A) Ahlak felsefesi  
B) Bilgi felsefesi  
C) Varlık felsefesi  
D) Siyaset felsefesi  
E) Sanat felsefesi

6. Sokrates'le birlikte felsefeyi tanımlamadaki değişim sonucu artık felsefe, bir ana madde arayışındaki düşünme süreci olmaktan çıkmıştır. Bu noktada felsefe insanın yaşadığı toplum hakkında sorular soran bir anlayışa dönüşmüştür.

**Buradan felsefeyle ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?**

- A) Konusunu yalnızca doğanın oluşturduğuna  
B) İlgisinin doğadan sonra insana yöneldiğine  
C) İnanç merkezli bir görünüm aldığına  
D) Farklı dönemlerde aynı konulara eğilebileceğine  
E) İçinde bulunduğu dönemin özelliklerini taşıdığına

7. Felsefi bilginin öznel olması, felsefe sistemlerinin birbirlerinden tamamen bağımsız oldukları anlamına gelmez. Platon, Sokrates'ten etkilenmiştir. Parmenides, Herakleitos'un "Her şey değişir." görüşüne karşı çıkmıştır. Kant'ın "İnsan için metafizik konuların bilgisi mümkün değildir." görüşü, pozitivistin temel görüşü olmuştur. Marx Hegel'in diyalektik yönteminden etkilenmiş ama idealizmine karşı materyalizmi savunmuştur.

**Parçaya dayanarak;**

- I. Her filozof, kendine özgü yöntemlerle felsefe tarihinde yerini almıştır.
- II. Felsefi sistemler birbirleriyle etkileşim içinde olmuşlardır.
- III. Felsefi bilgi birikimli olarak ilerler.

**İfadelerden hangisine varılamaz?**

- A) Yalnız I                      B) Yalnız II                      C) I ve II  
D) Yalnız III                      E) II ve III

8. Bir çağı canlandıran felsefi görüş, var olan diğer görüşler karşısında kendisine bir üstünlük sağlayabilir. Ancak, bu görüş, bütün meyvelerini verip de verimsiz olmaya başlayınca, onun yerini başka bir görüş alır.

**Bu parçada, felsefi düşüncelerin hangi özelliğine vurgu yapılmaktadır?**

- A) Zaman içinde kabul görmeyebileceğine  
B) Kendisini oluşturan düşünürün kişiliğini yansıttığına  
C) Aklın ilkelerinden destek aldığına  
D) Evrene anlam verme çabası sonucunda ortaya çıktığına  
E) Düzenli ve tutarlı bilgilerden oluştuğuna

9. Felsefede kesin doğrular yoktur. Sorular kesin bir cevap bulma adına sorulmaz. Felsefe sorduğu sorularla neyin olanaklı olduğu, neyin olanaklı olamayacağı ile ilgili kavrayışımızı geliştirir, düş gücümüzü zenginleştirir. Böylece usumuza ket vuran dogmatik düşünceyi sarsar.

**Buna göre felsefe için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Dogmatik düşünceyle savaştığı  
B) Genel geçerlikten uzak olduğu  
C) Gerçekliğin bilgisini araştırdığı  
D) Eleştirel ve kuşkucu bir etkinlik olduğu  
E) Mutlak hakikate sahip olduğu

10. Filozofların saptadıkları aykırılıkları çözmek için ürettikleri bilgi, değişen gerçekliği daha açık görebilmeye, yeni teşhisler koyabilmeye ve bu gerçekliği başkalarına da gösterebilmeye yarar.

**İ. Kuçuradi'nin bu düşüncesiyle felsefeye yüklediği işlev aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Varlığı tümüyle ele almak  
B) Kavramları aydınlatmaya çalışmak  
C) Gerçekliğe ayna tutmak  
D) Tüm varlığın ilk nedenini aramak  
E) Yaşamın amacını açıklamak

11. Felsefe kullandığı sözcükleri dilden alır, onlara çeşitli anlamlar yükler kavram haline getirir, kavramlar arasında yeni ilişkiler kurar, varolan ilişkileri açıklar. Bu nedenle bir filozofun görüşlerini iyice anlayabilmek için sistemini hangi kavramlara dayandığını, kavramların hangi anlamlarını ön plana çıkardığını iyi tespit etmek gerekir. Felsefeyle dil arasında bu yüzden diğer etkinliklerde olduğundan çok daha fazla ve zorunlu bir ilişki söz konusudur.

**Parçada aşağıdaki yargılardan hangisi vurgulanmaktadır?**

- A) Filozoflar, sözcükleri, kavramları, cümleleri kullanarak görüşlerini açıklamışlardır.  
B) Dil, zihnimizdeki düşünceleri karşımızdakine aynen aktarmanın aracıdır.  
C) Felsefenin görevi dildeki kavramları, cümleleri çözümlenektir.  
D) Filozof her düşündüğünü dile dökmeye başarılıdır.  
E) Felsefede kavramlar her filozofta aynı anlamı taşır.

1. Yaşam, ilk bakışta anlaşılabilir yapı ve işleyişte olsaydı, felsefeye gerek kalmazdı.

**Buna göre felsefe ile amaçlanan aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Yaşamın gizemli yapısını anlamak
- B) Olayları yüzeysel olarak değerlendirmek
- C) Varlığı anlaşılabilir duruma getirmek
- D) Boş zaman dilimini değerlendirmek
- E) Bilgi yardımıyla ünlü ve zengin olmak

2. Soru sormasını bilmeyen birinin düşünmesi de rastlantısal olur. Düşünme, "anlık" olarak değil, merak edilen bir olgunun anlaşılmasını sağlamaya yöneliktir. İşte bu süreçte sorular ortaya çıkar. Sorulara verilen karşılıkların farklı oluşu, o soruların önemini azaltmaz. Denilebilir ki felsefe, sormakla başlar.

**Parçadaki açıklama, aşağıdakilerden hangisini temellendirmeye yöneliktir?**

- A) Bazı insanların hiç düşünmediğini
- B) Felsefenin gelişmiş toplumların işi olduğunu
- C) Bazı soruların yanıtlarının mutlak olduğunu
- D) Felsefede soruların, o sorulara verilen yanıtların daha anlamlı olduğunu
- E) İnsan bilincinin bilinmezliklerle dolu olduğunu

3. Felsefe insanı, evreni, değerleri anlamak için sürdürülen en geniş araştırma ürünü, birleştirici ve bütünleştirici bir açıklama çabasıdır. Kişinin kendisini keşfetme çabası ve düşünme üzerine düşünmedir.

**Bu görüş doğrultusunda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?**

- A) Felsefi düşünceler, insanı anlam arayışına itmiştir.
- B) Felsefe evren ve varlık hakkında tümel açıklamalar yapar.
- C) Felsefe insanlığı anlama çabası içindedir.
- D) Felsefe bir düşünme eylemidir.
- E) Felsefe yasa koyucu, kesin tavırlar içindedir.

4. Akıl ve mantığın kontrolünden geçmeyen bir düşüncenin sistemleşmesi beklenemez. Bu yüzden filozofların görevi bir düşünce sistemi yaratmak olduğu kadar bu sistemi akıl ve mantık ilkeleriyle sınamaktır.

**Parçada felsefi düşüncenin hangi özelliği vurgulanmaktadır?**

- A) Tutarlı bir bütün oluşturması
- B) Varsayımsal bir nitelik taşıması
- C) Farklı bakış açılarını yansıtmaması
- D) Kuramlar içermesi
- E) Birikerek ilerlemesi

5. Felsefe ve bilimin birçok ortak özelliği olduğu gibi birbirinden ayrılan yanları da vardır. Bilim adamı için önemli olan yanıtı ulaştırmaktır. Oysa filozof yolda olan kişidir. Filozofların sordukları sorular ve bu sorulara ne tür yanıt aradıkları önemlidir.

**Paragrafta felsefenin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?**

- A) Felsefe subjektiftir.
- B) Felsefi incelemelerde bitmişlik yoktur.
- C) Kendi içinde tutarlıdır.
- D) Felsefe insanın merak ve hayretinden doğmuştur.
- E) Akıl ilkelerine uygunluk taşır.

6. Nietzsche suya sabuna dokunmayan, insanı, hayatı gözönünde bulundurmeyen bir felsefenin anlamsızlığını şu alaylı sözlerle göstermeye çalışıyor; "Zamanımızda felsefe akademik ihtiyarlarla, akademik gençler arasında olup-biten zararsız bir gevezelikten ibaret kalıyor."

**Nietzsche'nin bu sözünü aşağıdaki yargılardan hangisi destekler?**

- A) Felsefenin eleştirel olduğu
- B) Felsefede bitmişliğin olmadığı
- C) Felsefenin teorik yanı ile birlikte pratik değerinin olması gerektiği
- D) Felsefenin soru sorma etkinliği olduğu
- E) Zamanımızın felsefe anlayışının değiştiği



7. Felsefe, bir anlatım biçimidir ve eline aldığı her şeyi eleştirir. Gerçek filozof da edindiği bilgileri yetersiz bulan, tedirginlik duyan, sürekli arayan, soru soran, eleştiren kimsedir.

**Bu durumda bir filozof için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Her konuya şüpheyle yaklaşır.
- B) Sürekli bir arayış içindedir.
- C) Amacı doğruya ulaşmaktır.
- D) Kendi bilgilerinden bile şüphe eder.
- E) Her şeyi bilir.

8. "Felsefe, insanların yaşamı merak etmesinden doğar. Yaşamı en çok merak edenler de çocuklardır. Bunun nedeni çocuklar için dünyadaki her şeyin yeni ve ilginç olmasıdır."

**Bu durumda aşağıdakilerden hangisi, bir bireyin felsefeye ilgi duymasını önler?**

- A) Olaylar karşısında hayret etme
- B) Yaşamı sırlarla dolu olarak görme
- C) Duyarlı bir çocuk olarak kalabilme
- D) Olayları olduğu gibi kabul etme
- E) Sorgulayıcı bir düşünce içinde olma

9. Felsefenin konusu, nihai ve en yüksek şeyler, genel olarak varlıktır. Bir bütün olarak evrenin kendisini ya da insanın eylemlerini, yaşamını ve yazgısını temelden etkileyen konulardan kaçamaz felsefe.

**Aşağıdakilerden hangisi felsefenin sorduğu sorulardan değildir?**

- A) Varlığın ilk nedeni nedir?
- B) Erdem nedir?
- C) Duyum nedir?
- D) İnsan eylemlerinde özgür müdür?
- E) Doğru bilgi nasıl elde edilir?

10. Felsefede yeni ve özgün bir felsefi sorunu ortaya koymak, bir felsefi soruna yeni bir cevap vermek kadar değerlidir. Örneğin, Yunan felsefesinde Sofistler ve Sokrates'le birlikte o zamana kadar üzerinde düşünülmemiş kültür, ahlak ve siyasetle ilgili soruların ele alınıp tartışılması, felsefe tarihinde bir ilerleme olarak kabul edilir.

**Bu durumda felsefe için ilerleme aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Yeni bir soruyu ortaya koyma
- B) Verilmiş bir yanıtı hayata geçirme
- C) Aynı soruyla ilgilenen düşünürleri belirleme
- D) Sorulmuş bir sorunun diğer sorularla bağıntısını ortaya koyma
- E) Sorulmuş bir soruya kesin bir yanıt bulma

11. Felsefe bir düşünme etkinliğidir. İnsanın soru sorabilme yeteneğine dayanır ve bu bağlamda, o belirli türden sorular hakkında belirli bir türden düşünme etkinliğidir. Bu tür sorular üzerine düşünürken akıl yürütmeye dayanır. Filozoflar mantıksal akıl yürütmeleri ya kendileri yaratırlar ya da başkalarının akıl yürütmelerini eleştirirler.

**Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi felsefenin sağlayacağı yararlardan biri değildir?**

- A) Mantıklı düşünmeyi ve eleştirel olmayı sağlar.
- B) İnsana doğru ve açık seçik düşünmeyi öğretir.
- C) Toplumsal düzlemde önemli hizmetler sağlar.
- D) Düşünsel etkinliklerimizde yolumuzu kaybetmemizi sağlar.
- E) İnsanda önyargıların oluşmasını kolaylaştırır.

1. Antik Yunan felsefesinin ileride ele alacağı birçok konu başlangıçta mitolojinin içindedir. Dikkatlice baktarsak, evren ve insanla ilgili konuları mitolojinin ele aldığını, şekillendirdiğini ve ilk filozoflara miras bıraktığını görebiliriz. Yunan Felsefesinde yeni olan ne ilgiler, ne kaygılar ne de problemlerdir. Gerçekten yeni olan bu problemleri ele alma zihniyettir.
- Buna göre ilk Yunanlı filozofların görüşlerini önceliklerden ayıran özellik aşağıdakilerden hangisi olabilir?**

- A) Konularını açıklamada bilimsel yöntem başvurma  
B) Evren ve insanla ilgili konuları doğal süreçlere dayalı olarak açıklama  
C) Tanrıların ilişkilerini olgularla temellendirme  
D) Evrendeki olayları tanrı kavramından hareketle açıklama  
E) Evren ve insanla ilgili olaylara anlam yükleme

2. Felsefe sözcüğü Yunanca aslıyla, hikmet (bilgelik sevgisi) demektir. Burada sözü edilen bilgelik kendisi değil, ona duyulan sevgi ve yöneliştir.
- O halde, bir filozofun aşağıdaki tavırlardan hangisini benimsemesi yaptığı işle uyumsuz?**

- A) Ben bilirim iddiasında bulunması  
B) Düşüncelerini tartışmaya açması  
C) Kendi düşüncesine uymayan görüşleri anlamaya çalışması  
D) Her bilgiyi anlamaya, kavramaya çalışması  
E) Her tür düşünceye karşı hoşgörülü olması

3. Felsefeyi anlamamanın en iyi yolu, filozofların felsefe için ne dediklerine bakmaktır. Örneğin;
- Felsefe bir sorgulama etkinliğidir.
  - Felsefe geneli bilmektir.
  - Felsefe yolda olmaktır.
  - Felsefe nedenin nedenini araştırmaktır.
  - Felsefe bilgelik sevgisidir.
- Bu bilgilere dayanarak aşağıdakilerden hangisine varılabilir?**

- A) Felsefe varlığı parçalamadan ele alır.  
B) Filozofun amacı mutlak bilgiye ulaşmaktır.  
C) Her filozof felsefeyi kendi bakış açısından tanımlar.  
D) Felsefe varlığın özünü inceler.  
E) Filozoflar araştırmalarında öznel davranamaz.

4. Felsefe nedir? Bu soru, basit bir tanımla yanıtlanmaz. Çünkü felsefe, bir yaşama, bir soru sorma biçimidir. Felsefenin ne olduğu ancak temel soruları sorular ve işlenirse anlaşılabilir.

**Aşağıdakilerden hangisi parçada anlatılanı destekler?**

- A) Felsefenin tanımı yoktur.  
B) Felsefe ancak felsefe yaparak öğrenilir.  
C) Felsefe salt kuramsal bir bilgidir.  
D) Felsefe yapmanın birinci koşulu meraktır.  
E) Felsefe soruları evrenselidir.

5. Filozof, her şeyi bilen değil, bilmeyi seven, bilgiyi kapsamlı olarak ele geçirmek için uğraşan kişidir. Filozofun bu doğrultudaki çabalarının ürünü olan bilgilerin sistemli bütününe ise felsefe denir.

**Buna göre felsefe nedir?**

- A) Kesin bilgiler bütünüdür.  
B) Olayların ayrı ayrı değerlendirilmesidir.  
C) Doğanın nesnel olarak araştırılmasıdır.  
D) Tümel bir bilgi arayışıdır.  
E) Doğayı dönüştürme çabasıdır.

6. Kabul edilen doğruların içinde mutlu süren yaşamı, kökten sarsabilme gücüdür felsefe. Bu zorlu yola çıkma cesaretini gösterdikten sonra bizim için "bilgi" dalından koparılmayı bekleyen tatlı bir yemiştir artık; "bilgi" acıdır, bayağı da acıtır.

**Bu parçada aşağıdakilerden hangisi dile getirilmemiştir?**

- A) Alışılmış doğrulardan vazgeçmenin zorluğu  
B) Yaşama dair derin bilginin yaşamdaki olumsuzlukları gözönüne serdiği  
C) Kendini ve yaşamı baştan sona sorgulamanın cesaret gerektirdiği  
D) Felsefenin insanın farkındalığını arttırdığı  
E) Bilginin doğaya egemen olmanın bir aracı olduğu

7. – Varlığın doğası nedir?  
– İyilik veya kötülük nesnede mi yoksa düşüncede midir?  
– Ortak estetik yargılar var mıdır?  
– Yasallığın veya meşruluğun özü nedir?

**Yukarıda hangi felsefe alt dalına ilişkin soru yer almamaktadır?**

- A) Siyaset                      B) Etik                      C) Din  
D) Ontoloji                      E) Estetik

8. Öğrenimlerinin çerçevesini sürekli ve eleştirel olarak değerlendirmek, felsefi çalışma işine giren her insan için bir yükümlülüktür. Sırf bir öğretmen ya da bir kitap tarafından ileri sürülen belli bir bakış açısına tutsak olma tehlikesine karşı, her an açık fikirli, kavrayışlı ve eleştirel olmayı sürdürmek gerekir. Bu da felsefe ile mümkündür.

**Buna göre, aşağıdaki ifadelerden hangisi parçada anlatılanla çelişir?**

- A) Eleştirel bakış açısı bizi dogmatik olmaktan korur.  
B) Felsefi düşüncede otoritelere bağlılık esastır.  
C) Felsefenin kendisi aslında bir eleştiri etkinliğidir.  
D) Açık fikirli olmayan insan sağlıklı felsefe yapamaz.  
E) Felsefi çalışma işine giren bir insanın, bazı temel vasıflara sahip olması gerekir.

9. Devletin güçlü olmasını en büyük değer sayan, bu uğurda hiçbir engel tanımayan Machiavelli'nin görüşü MÖ. V. yüzyıl sofistlerinden Trasymakhos'un "Hak, gücünün işine gelen şeydir." önermesine kadar geri uzanırken, Rönesans'ta Grotius'un liberal devlet anlayışı da köklerini ilkçağdaki stoacılıkta bulur.

**Parçada aşağıdaki yargılardan hangisinin temellendirilmesi yapılmaktadır?**

- A) Her düşünce sistemi filozofların kişilikleri ile özdeşir.  
B) Toplumun içinde bulunduğu koşullar felsefi görüşleri etkiler.  
C) Felsefi koşullar birikimli bir bilgi temelinde gerçekleşir.  
D) Felsefe yapmak için yaşanan çağın koşullarından farklı düşünmek gerekir.  
E) Felsefe daima bir soru sorma çabasıdır.

10. Özgürce düşünen, yaratan ve dile getiren, eleştirel anlayışa sahip, gelişmeye ve yeniliğe açık, dogmalara saplanmamış, çok yönlü ve sistemli düşünen, her türlü sorunu tartışmaya açık ve usavurma alışkanlığına sahip bireyler yetiştirmek, onlara bilgi, varlık ve değerler üstüne soru sorma alışkanlığı kazandırmakla olanaklı olabilir. Bu da ancak felsefe ile mümkündür.

**Parçada temellendirilen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Doğru bilginin kaynağını felsefe araştırır.  
B) Felsefe bilimsel sonuçlarla tutarlı olan açıklamalar yapar.  
C) Felsefenin tanımı ve işlevi üzerinde görüş birliği yoktur.  
D) İnsanın dogmatik tavırdan kurtulup aklını kullanarak sorgulama yapması felsefe ile mümkündür.  
E) Mantık ilkelerine dayalı olan felsefe tutarlı bir dünya görüşü sunar.

11. Felsefe yapmak, evrensel düzeyde bir iletişim kurmaya çalışmaktır. Felsefenin başlıca gücü, insanı yetkinleştirmesinden gelir. Başkalarıyla diyalog, içinde yetkinleşmek, en yüksek düzeyde felsefeyle sağlanabilir. Bu yolla birey felsefeden doğmuş bir bilgeliğe ulaşacaktır.

**Buna göre, felsefe aşağıdaki işlevlerden hangisini üstlenmektedir?**

- A) Doğaüstü problemleri cevaplandırma  
B) Bilimlerin gelişimine ışık tutma  
C) Değerleri açıklama  
D) Kavramları aydınlığa kavuşturma  
E) İnsanı bilinçlendirme

1. Günlük yaşamın gelgitleri arasında zamanın nasıl geçtiğini anlamada güçlük çeken pek çok insan, filozofların, kendilerince pek de gerekli olmayan konularda nasıl olup da fikir ürettiklerini yorumlamada güçlük çekerler. Oysa filozofların “derin” sorgulama anlayışları olmasaydı, insan, tümüyle gündelik sıkıntılarla kuşatılmış bir varlık alanına dönüşür; bugünkü uygarlık da hayal olurdu.

**Parçada üzerinde durulan olgu aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Bilimlerin felsefeden kopuş gerekçesi
- B) Teknolojinin olumsuz uygulamaları
- C) İnsan aklının eleştiri gücü temelinde anlama merakı
- D) İdeal toplum düzeni arayışları
- E) Bilginin doğruluğunun ölçütü

2. Bir kimse önyargılarından arınmadığı, yaşadıklarını, toplumun kendisine aşladığı değerler çerçevesinde değerlendirmeye şartlandığı sürece, olayları doğru kavrayamaz. Doğru kavrayış, olayları sınırlı bir açıdan değil, bütüncül olarak görebilmeyi gerektirir.

**Buna göre bir insanın yaşadıklarını doğru olarak kavrayabilmesi aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?**

- A) Zihnini kurcalayan sorulara yalnız bilimin ışığında yanıtlar aramasına
- B) Olayları yorumlarken toplumsal değerleri dikkate almasına
- C) Bilinmezleri anlayıp açıklamaya çalışırken dinsel iddiaları dikkate almasına
- D) Problemlerini çözme sürecinde başkalarının deneyimlerinden yararlanmaya özen göstermesine
- E) Olup bitenlere değişik açılardan ve kapsamlı bakabilme alışkanlığı kazanmasına

3. Bilim ve sanat gibi felsefe de emek ister. Felsefede zorluklar var diye felsefeden kaçmak olmaz. İlk bilincimizi felsefe sorunlarını kavrayacak düzeye getirmeli, bunun için, kendi içimizde bir savaş vermeliyiz. Sonra da tam bir yüreklilikle felsefeye yönelmeliyiz.

**Buna göre, felsefeye yönelebilmek için gerekli ilk koşul, aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Doğru düşünmeyi sağlayacak nesnel yöntemler
- B) Sorgulama yürekliliğine sahip bir bilinç
- C) Sorumluluk bilincine dayalı erdemli bir hayat
- D) Köklü bir hayat tecrübesi
- E) Güçlü bir iman duygusu

4. Bilimsel araştırma ve buluşlar yapma yöntem ve usullerinin belli ve öğretilebilir olmalarına karşılık, felsefenin filozoflar tarafından bile üzerinde uzlaşılan belli ve standart bir araştırma, düşünme yöntemi mevcut değildir. Bu demektir ki her filozofun kendine özgü bir felsefe yapma yöntemi vardır.

**Bu parçadan, aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabılır?**

- A) Felsefenin spekülatif ve subjektif bir alan olduğuna
- B) Bilimi anlamak için içinde bulunduğu çağın özelliklerini bilmek gerektiğine
- C) Bilimin yöntemli, felsefeninse yöntemsiz bir bilim etkinliği olduğuna
- D) Bilim gibi felsefenin de aklın işleyiş yasalarından hareket ettiğine
- E) Felsefenin de bilimin de kuramsal bir etkinlik olduğuna

5. Kralların şaşıttığı tarafı, hayranlarının bu kadar bol olmasıdır. Her şeyimizi emirlerine verelim; ama fikirlerimiz bize kalsın. Önlerinde bükülen dizlerimiz olsun, aklımız değil.

**Paragrafta neyin önemi vurgulanmaktadır?**

- A) Yaşama özgürlüğünün  
B) Eylem özgürlüğünün  
C) Düşünce özgürlüğünün  
D) Özel mülkiyet edinme özgürlüğünün  
E) Güç kullanma özgürlüğünün

6. Dünyada ilgi çeken, merak edilen, bilinmeyen sayısız olgu vardır. Felsefe, var olan ve olmayan, düşünceye konu olan her şey ile ilgilenir. Bu konuda bir sınırlama da yoktur. Felsefe, bir olgu olarak hayatın her yanı ile ilgilidir; bu ilgi temelinde fikir üretmenin ise bir koşulu vardır; düşüncenin kendi içinde tutarlı olması; çelişki barındırmaması.

**Bu durum felsefe bilgisinin hangi özelliğine karşılık gelir?**

- A) Rasyonellik  
B) Kümülatiflik  
C) Evrensellik  
D) Şüphencilik  
E) Genellik

7. "Gerçek anlamda felsefi düşünceler üretebilmek için, insanlığın tarih boyunca edindiği bilgi birikimini bilmek ve bu birikimi sorgulayarak yeni sonuçlara ulaşabilmek gerekir."

**Bu cümleden, felsefeye ilişkin aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?**

- A) Felsefe sonuçlarını oluştururken bilimden yararlanır.  
B) Felsefe içinde olduğu çağın özelliklerinden anlaşılabilir.  
C) Felsefe tarihini bilmeden filozofların görüşleri anlaşılabilir.  
D) Felsefe evreni bütün olarak açıklama çabasıdır.  
E) Felsefe, eleştiri temelinde ulaşılan özgün görüşler demektir.

8. Filozof, hangi dönemde ve hangi kültürel çevrede yetişmişse, genelde görüşlerini, o koşulların kendisine aşılacağı değerler çerçevesinde şekillendirir.

**Bu cümlede felsefi değerlendirmelerin daha çok hangi niteliği üzerinde durulmaktadır?**

- A) Ortaya çıktığı çağın ve toplumun değerlerinden etkilenme  
B) Tümel bir bakış açısının ürünü olma  
C) Akıl ve mantık ilkelerine dayanma  
D) Yeni bilgiler edinme gereksiniminden kaynaklanma  
E) Olgusal dünyanın sınırları dışına çıkabilme

9. Ahmet Hamdi Tanpınar derste, "Gül mü, yoksa yapma gül mü daha güzeldir?" diye sormuş öğrencilerine ve cevap beklemeden çıkıp gitmiş. Filozofun tavrı bundan farksız değildir. Filozof sorusunu ortaya attıktan sonra arkasına bakmaz. Çünkü bilir ki, her filozof o soruya kendine göre bir cevap verecektir.

**Paragrafta, felsefenin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmaktadır?**

- A) Eleştirel olma  
B) Bütünsel olma  
C) Evrensel olma  
D) Olgusal olma  
E) Öznel olma

10. "Filozof, bilim insanı gibi sorgular, eleştirir, bilinmeyene yanıt arar. Ancak bilim insanının aksine bütün bu çalışmaların ardından bir de bakar ki bir arpa boyu yol gitmiş. Çünkü verdiği her cevap yeni sorulara yol açmaktadır."

**Buna göre, felsefe ile ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?**

- A) Felsefe yapmak bilim açısından gereksizdir.  
B) Pozitif bilimler felsefenin çalışma alanını sınırlandırmıştır.  
C) Felsefede kesinlik ve bitmişlik yoktur.  
D) Felsefede cevaplardan çok sorular önemlidir.  
E) Bilimlerin felsefeden ayrılmasıyla, alanı daralmıştır.

## KONU TESTİ - 5 (ÇIKMIŞ SORULAR)

1. Felsefenin bilimler gibi bir gelişim süreci yoktur. Bizim, "Hippokrat Yemini" ile hekimlikte ahlak ölçülerini belirleyerek tarihe mal olan Hekim Hippokrates'ten tıp alanında çok ileride olduğumuz kesindir. Oysa Platon'dan çok daha ileride olduğumuzu söyleyemeyiz. Ancak onun yararlandığı bilimsel bilgi sürecinden daha ilerideyiz. Felsefe üretiminde belki de bir düşünürün dediği gibi sadece Platon'a dipnot yazıyoruz.

**Bu parça felsefi bilginin aşağıdaki özelliklerinden hangisini vurgulamaktadır?**

- A) Akla dayalı olma
- B) Evrensel olma
- C) Eleştirel olma
- D) Kümülatif olma
- E) Bütünleyici olma

(2013 - YGS)

2. Felsefe sorularla doğar, büyür, gelişir. Ancak felsefi soru diğer sorulardan farklıdır. Felsefe, olanla yetinmez. Bu yüzden insan ve zihnini sürekli arayışa sürükler. Bu eylemle de yaşamı, varlığı, bilgiyi ve değerleri daha da anlamlı bir hâle getirmeyi amaçlamaktadır. Belki de bu yüzden olacak ki her insan kendini tanımaya ve bilmeye başladığı ilk günden itibaren "Ben kimim, neyim ve ne olacağım?", "Evren nedir?", "Dünya nedir?", "Doğru nedir?", "Güzel nedir?", "Adalet nedir?" veya "Eşitlik nedir?" gibi birçok soru sormaktadır.

**Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi, felsefi soruyu diğer sorulardan ayıran özelliklerden biri değildir?**

- A) Var olanla yetinmemesi
- B) Neden-sonuç ilişkileri araması
- C) Eleştirel ve sorgulayıcı olması
- D) Bitmez tükenmez arayışlardan oluşması
- E) Yaşamı ve varlığı anlamlandırması

(2013 - YGS)

3. İnsan, hayatında çeşitli durumlarla karşılaşır. Öyle durumlar vardır ki yıkıcı ve kırıcı olan çıplak gerçeklik insanı mutsuzluğa sürükler. Hâlbuki insanın kalbi umutlarla doludur. İnsan gerçekliği bu umutlarla; gerçek hayatı da bazı imgeler, anlam ve değerlerle bezemeye çalışır ve hayatı çekilir hâle getirir. Bu nedenle insanın umut olmadan yaşamasına imkân yoktur. Umut ise ancak inanma ile birlikte. İnanma fenomeni günlük hayatla başlar, derece derece yükselir, en sonunda "aşkın" bir varlığa yani doğaüstü, insanüstü bir varlığa inanma şekline girer.

**Bu parçada anlatılanlar aşağıdaki disiplinlerden hangisiyle ilişkilidir?**

- A) Bilgi felsefesi
- B) Varlık felsefesi
- C) Ahlak felsefesi
- D) Din felsefesi
- E) Siyaset felsefesi

(2014 - YGS)

4. İngiliz filozof Bertrand Russell'ın öne sürdüğü gibi belki de hiç kimse, hem inanılır hem tutarlı bir kuram geliştirmeyi başaramamıştır. İnanırlılığı yüksek kuramların ciddi tutarsızlıklar içerdiği, mantıksal bakımdan daha tutarlı kuramlarınsa inandırıcı olmadıkları görülüyor. Belki de kuramları birbirini dışlayan şeyler olarak görmek gereksizdir. Kim bilir kuramlardan biri gerçekten doğru, diğerleri yanlıştır. Veya belki bir kuram diğerlerinden daha temel ve kapsayıcıdır. Hatta tümü birden, gizlenmiş gerçeği ve doğruyu açığa çıkarmaktadır denilebilir.

**Bu parçada felsefi düşünmenin hangi özelliğine işaret edilmektedir?**

- A) Nihai cevaplar aramasına
- B) Görüşlerin birbirini yanlışlamamasına
- C) Eleştirel olmasına
- D) Temellendirme odaklı bir etkinlik olmasına
- E) Öznel olmasına

(2014 - YGS)

5. Tarihle fazla ilgilenmiyorum. "Bir düşünürün ancak tarihsel arka planıyla anlaşılacağı" sözü, basmakalıp bir sözdür. Ancak bütün basmakalıp sözler gibi o da en fazla bir yarı doğruyu ifade eder. Yunan tarihi hakkında ayrıntılı bir bilginin Yunan felsefesi anlayışımızı büyük ölçüde artırabileceğine inanmıyorum. Felsefe, uzay ve zaman sınırlarının ötesindedir. Filozoflar, küçük uzamsal-zamansal canlılar da onların küçük uzamsal-zamansal ilgilerine özel dikkat, felsefelerini aydınlatmaktan daha çok engeller.

**Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?**

- A) Felsefenin kültüre bağlı olduğu  
B) Felsefenin evrensel olduğu  
C) Felsefecilerin de sıradan bir yaşam sürdürdükleri  
D) Felsefenin tarihsel süreçlerle anlaşılacağı  
E) Felsefenin anlamak için filozofların tanınması gerektiği

(2015 - YGS)

6. Bazı filozoflara göre felsefedeki "Nedir?" sorusu kavramların anlamını sorar. Örneğin, "İyi nedir?" sorusunu soran kendisine bir felsefe sorusu sormuşsa "İyi sözünün anlamı nedir?" sorusunu sormuştur. İşte felsefe, "Nedir?"in soru konusu yaptığı kavramların anlamıyla uğraşmaktadır.

**Bu parçaya göre, bir felsefe sorusunun konusunu oluşturan şey aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Kavramların gerçeklikte var olduğunu ve bu varoluşlarıyla gerçekliğe anlam kattıklarını felsefi bilgi yoluyla göstermek  
B) Kavramları kavram yapan ilkeyi ortaya koymak  
C) Felsefi düşünceler ve kavramlar arasında anlamlı ilgiler kurmak  
D) Kavramların yapısını dil bakımından irdelemek  
E) Kavramları, anlamları bakımından felsefi sorgulamanın nesnesi yapmak

(2015 - YGS)

7. Aristoteles, var olanı var olarak ele alan felsefe disiplini "ilk felsefe" olarak adlandırır. Bu felsefe disiplininin, varlığı bir bütün olarak ele aldığını ve varlığın ilk ilke ve nedenlerini ortaya koyduğunu söyler.

**Bu parçaya göre, Aristoteles'in ilk felsefe olarak adlandırdığı felsefe disiplini aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Ontoloji B) Epistemoloji C) Etik  
D) Estetik E) Mantık

(2016 - YGS)

8. Fizik üzerine fizik yapılamaz ama felsefe üzerine felsefe yapılabilir; hatta bu, felsefe için bir gereklilik olarak düşünülebilir. Çünkü felsefenin ne olduğu, gerekli olup olmadığı, işe yarayıp yaramadığı ya da nasıl yapılabileceği gibi sorular sorulduğunda bile esasen felsefe yapılmaya başlanmaktadır. Genel olarak varlık, bilgi ve değerler üzerine sorular soran felsefe, kendisine dair de sorular sormakta ve bunları ve bunlara cevap aramaktadır.

**Bu parçada aşağıdaki yargılardan hangisi vurgulanmaktadır?**

- A) Felsefe ele aldığı konuları akla dayanarak temellendirir.  
B) Felsefi düşünüş yaratıcılık gerektirir.  
C) Felsefe kesin olarak kabul edilen bilgiler üzerine bile sorular sorar.  
D) Felsefe bilimler üstü bir disiplindir.  
E) Felsefe kendi olanaklılığı ve yöntemi üzerine de sorular sorar.

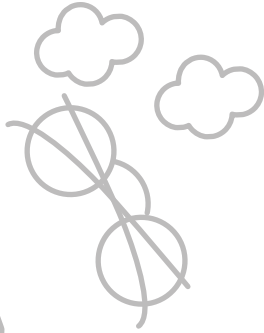
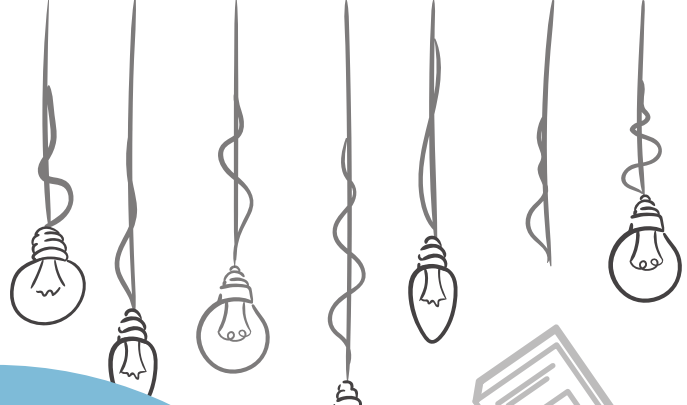
(2017 - YGS)

# FELSEFE

YKS - TYT

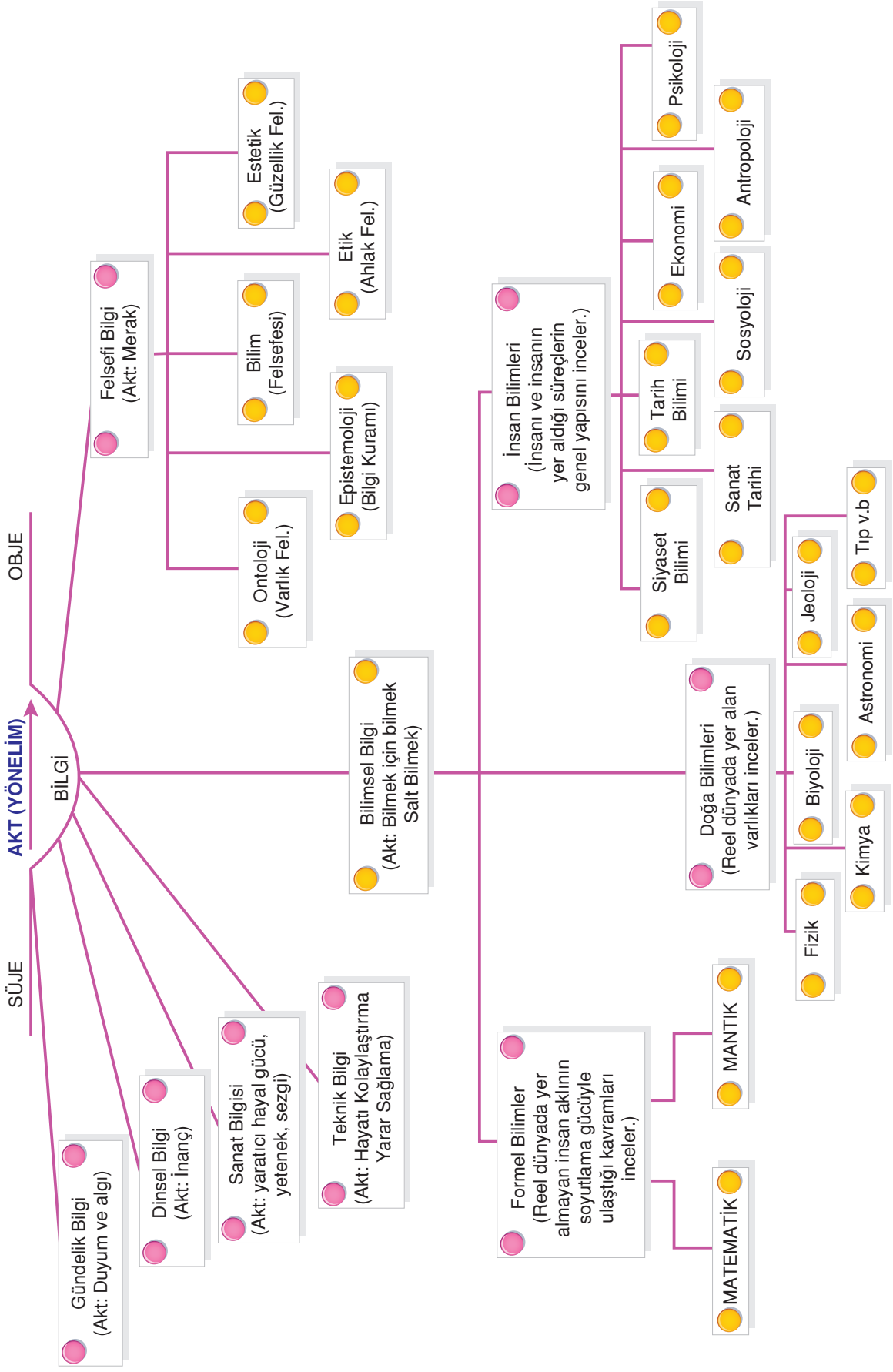
## ***BİLGİ FELSEFESİ***

- ***Bilginin Oluşum Süreci***
- ***Bilgi Türleri***
- ***Doğruluk ve Gerçeklik***
- ***Bilginin Doğruluk Ölçütleri***
- ***Felsefenin Bilgiye Bakışı***
- ***Bilgi Felsefesinin Problemleri***
- ***Doğru Bilginin İmkkanı Problemi***
- ***Bilgilerimizin Kaynağı Nedir?***
- ***Bilgi ve Yaşam***





# AKILLI HARİTAM



### A. BİLGİNİN OLUŞUM SÜRECİ

Bilgi nedir? Bilgi olayında bilinç sahibi olan bir insanın yani bir öznenin ve bir nesnenin varlığı zorunludur.

**Bilgi:** Bilen özne (suje) ile bilinen nesne (obje) arasında kurulan ilgi ve bağdan oluşur.

**Suje (Özne):** Düşünen, algılayan ve akıl sahibi olan insandır.

**Obje (Nesne):** Varlıklar dünyasında renk, koku, yer kaplama gibi özellikleriyle var olan nesnelere ve varoluş biçimleridir.

**Akt:** Var olanlar arasındaki özne-nesne ilişkisini kuran bağın adıdır. Nesnesine yönelen insanın bilen olarak edindiği şeyin oluşumunu sağlar.

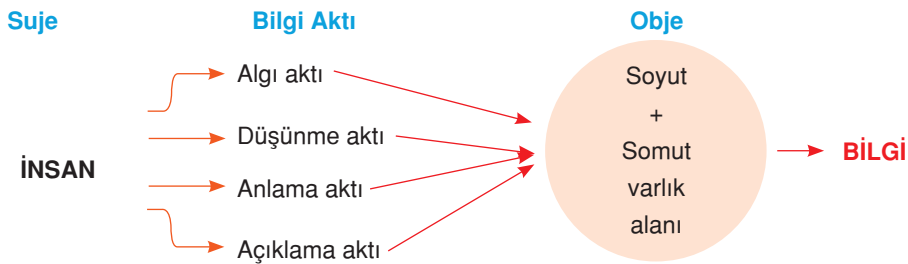
#### Bilgi Aktarı Nelerdir?

**Algı aktı;** duyu organlarımızın görme, işitme, koklama, dokunma, tat alma gibi işlevleriyle gerçekleşir. Algı aktı, bizim dışımızdaki dünyanın duyu verileri yoluyla kavranmasını sağlar.

**Düşünme aktı;** somut, nesnel, duyu verilerine kaynaklık eden objelerin dünyası olduğu kadar, gerçekliği olmayan, soyut, ideal ve gerçeküstü algıların da oluşabildiği varlıkları içeren akttır.

**Anlama aktı;** bir şeyi yalnızca dıştan değil, kendi içinden kavrama, bir şeyin özünü, bir bağlam bütünü olarak anlamını tanımadır. Bir sanat eserini, bir dili, bir yüz ifadesini, bir felsefi görüşü, bir tarih çağını anlamamız bu aktla mümkün olur.

**Açıklama aktı;** öznenin nesne hakkında edindiği bilgilerin nedenleriyle, gerekçeleriyle veya kanıtlarıyla adım adım anlaşılmasını sağlar. Örneğin, "bir yanardağın neden patladığını kavramak" açıklama yoluyla edinilen bir bilgidir.



Aşağıda verilen ifadeleri elde edildikleri aktlarla eşleştiriniz.

1. Algı aktı

2. Düşünme aktı

3. Anlama Aktı

4. Açıklama aktı

a. Bir üçgenin iç açılarının toplamı  $180^\circ$  dir.

b. Atmosferin ısınması buzulların erimesine neden olur.

c. Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

d. Erik ekşidir.

e. Karşımda duran şey bir hayvandır.

f. Havaya bırakılan her cisim yere düşer.

g. Senin gözlerinden mutsuz olduğunu anlıyorum.

h. Güneş, Dünya'nın etrafında dönmektedir.

i. Mutfaktan gelen pizza kokusunu alıyorum.

j. Kare, dört kenarlı bir dörtgendir.

**B. BİLGİ TÜRLERİ**

Subjeyle obje arasındaki bağlantıdan doğan her ürün bilgidir. Ama bu ürün farklı alanlarda, farklı yöntemlerle, farklı bilgi aktarıyla, farklı yaklaşım biçimleriyle elde edilir. Bu da bilginin çeşitli türlerde ortaya çıkması demektir.

**1. Gündelik (Düzensiz) Bilgi**

İnsanların gündelik hayatlarında sıradan deneyimler sonucu elde ettiği bilgilerdir. Bu bilgilerin kaynağı duyuşsal algılarımız ve sosyalleşme sürecindeki öğrenmelerimizdir.

Örneğin, havanın bulutlanmasından sonra yağmurun yağacağını tahmin edilmesi, bazı şifalı bitkilerin çeşitli hastalıklara iyi geleceğinin bilgisi, tecrübelerle kazanılan bilgidir.

Bu tür bilgiler farkında olmadan kazanılır ve yapısı itibarıyla sistemsizdir. Ayrıca gündelik bilgi, olayların nedenini açıklayamaz ama hayatımızı kolaylaştırır.

**Örnek**

“Bugün hava bulutlu, yağmur yağacak” cümlesi gündelik bilgi örneğidir. Gündelik bilgide tek tek, duyu organlarınca elde edilen bilgi söz konusudur. Özne bir özellik taşır, bu nedenle bu bilgilerin genelliği yoktur. Fakat doğru olduğu söylenebilir.

**Bu parçadan hareketle gündelik bilginin genel geçer olmama nedeni olarak aşağıdakilerden hangisi öne sürülebilir?**

- A) Herkes tarafından biliniyor olması
- B) Günlük hayatı kolaylaştırması
- C) Nesnel verilere dayanmaması
- D) Belirli bir doğruluk değeri taşımaması
- E) İnsana, doğaya ilişkin sorgulamalar yapması

**Çözüm**

Gündelik bilgi yaşayarak edinilen bilgidir. Bu yüzden deneyimlere dayalıdır ve öznedir, dolayısıyla nesnel verilere dayanmaz.

**YANIT C****2. Dinsel Bilgi**

Din, kutsal bir varlığa inanan, onun etrafında bir birlik oluşturan insanların, her türlü inanç, ibadet ve ayinlerinden oluşan bir sistemdir. Bütün dinlerde insanın evrenle ilgisi belirlenmek, doğa ve toplum olayları açıklanmak istenmiştir.

Dinsel bilgide özneye nesne arasındaki ilgiyi inanç kurar. Bu özellik onu, öteki bilgi türlerinden kesin çizgilerle ayırır. Bu inanca göre, Tanrı insanlar içinden seçtiği kişilere, yani peygamberlere birtakım temel hakikatler bildirir. Dinde bu hakikatlere inanılır ve bağlanılır.



## Örnek

Dini bilgi, varlığı inanç aracılığıyla açıklamaya çalışan bir bilgi çeşididir. Aşağıdakilerden hangisi dini bilginin özelliği değildir?

- A) Mutlak inanç gerektirir.
- B) İbadet ve inanç kuralları içerir.
- C) Kaynağı vahiy ve kutsal kitaplardır.
- D) Toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar içerir.
- E) Eleştirel ve sorgulayıcıdır.

## Çözüm

Dini bilgi yapısı gereği dogmatiktir. Dogmatik olan eleştiri ve sorgu kabul etmez.

YANIT E

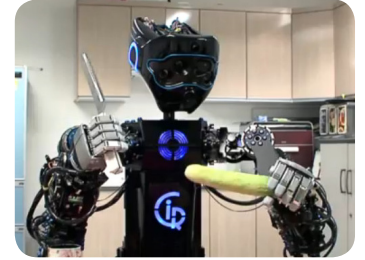
## 3. Teknik Bilgi

Teknik, doğadaki nesnelere bir amaca yönelik olarak araç haline getirmektir.

Bu bilgide özne ile nesne arasındaki ilişki bilimsel bilgiyi uygulayarak yaşamı kolaylaştırmak amacı ile kurulmaktadır. Teknik, teorik bir bilgi olmaktan çok bir şeyin pratik kullanıma dönüştürülmesi ile ilgilidir.

En basit mutfak eşyasından, buzdolabına, otomobile ve bilgisayara kadar hepsi bu bilgi içinde yer alır. İnsana fayda sağlayan, hayatını kolaylaştırarak ona rahatlıklar getiren, alet yapma bilgisidir.

Bu tür bilgi tarihsel süreçte alet tekniği, makina tekniği ve otomasyon tekniği şeklinde 3 aşamalı bir gelişme göstererek günümüze kadar ulaşmıştır.



## NOT

Tekniğin gelişimi ile bilimin gelişimi arasında sıkı bir bağ vardır. Bilim teknolojiye kaynaklık yaparken teknolojik gelişmeler de bilime yeni alanlar açmakta ve büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Bu tür uygulayarak yaşamı kolaylaştırmak amacı ile kurulmaktadır. Teknik, teorik bir bilgi olmaktan çok bir şeyin pratik kullanıma dönüştürülmesi ile ilgilidir.

## Örnek

İlkçağlardan günümüze kadar insanın el emeği ve becerisiyle ortaya koyduğu, taş baltalardan, uzaktan kumandalı DVD oynatıcılarına kadar yaşantımıza kolaylık getiren tüm araç gereçlerin üretimindeki bilgi türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel bilgi
- B) Sanat bilgisi
- C) Teknik bilgi
- D) Gündelik bilgi
- E) Felsefi bilgi

## Çözüm

İnsanoğlu, yaşamını kolaylaştırmak için nesnelere şekli değiştirip insanlığın kullanımına sunmuştur. Bugün kullanmakta olduğumuz tüm araç ve gereçlerin bilgisi teknik bilgisidir.

YANIT C

#### 4. Sanat Bilgisi

Sanat, düş gücü, yaratıcılık ve yetenek gerektiren, gerçekliği simgelerle anlatan, düşündüren ve hoş giden biçimler yaratma etkinliğidir. Güzeli ortaya koymaya çalışır. Sanat bilgisinde objeyle suje arasında bağı kuran sezgi, yaratıcı hayal gücü gibi bilgi aktarıdır. Kurulan bağ dil, ton, renk, hacim, kütle gibi çeşitli unsurlarla ortaya konur.

Sanat alanında ortaya konulan ürünlere yeni bir şey eklemek, elde olanı geliştirmek amacı yoktur. Sanat eserleri birbirini tamamlayan, birbirinin devamı olan ürünler değildir. Sanat eseri tektir, sanatta süreklilik söz konusu değildir.



#### 5. Bilimsel Bilgi

Bilimsel yöntemlerle elde edilen ve bilimsel ölçütlerle doğru olduğu gösterilebilen bilgidir. Özne ile nesne arasındaki ilişkinin, sınırlı bir konuda ve belli yöntemlerle, her zaman geçerli sonuçlara ulaşmak için amaçlı ve sistemli olarak kurulması sonucu elde edilen bilgi çeşidine **bilimsel bilgi** denir.

Bilimsel bilgi, konusu ve yöntemi bakımından üç ana gruba ayrılır: Formel (ideal) bilimler, doğa (pozitif) bilimleri ve insan (sosyal) bilimleri.

**Formel bilimler**, matematik ve mantıktan oluşur. Tümdengelim yöntemini kullanır. **Tümdengelim** (dedüksiyon) genelden özele, tümelden tikele gidiş şeklindeki akıl yürütme yoludur. Matematiğin de mantığın da konusu doğa dünyası değildir.

**Doğa bilimleri**, ortaya olgusal içerikli bilgiler koyan disiplinlerdir. Olgusal olmak demek yargıların doğrudan ya da dolaylı olarak gözlenebilir olayları dile getirmesi demektir. Doğa bilimleri ile ilgili bir yargının doğru sayılabilemesi için gözlem ve deney yoluyla kanıtlanmış olması gerekir. Bu bilimlerde **tümevarım** (endüksiyon) yöntemi uygulanır. Tümevarım tek tek olgulardan genel önermelere varan yöntemdir.

**İnsan bilimleri**, insanı ve insanlar arası ilişkileri inceler. İnsan bilimleri tarih, sosyoloji, psikoloji, antropoloji gibi bilimlerdir. Bu bilimler insanı değişik yönleriyle ele alır, insanı, yaşadığı ve yönlendirdiği tarih içinde, toplum bireyleri arasındaki davranışlarıyla yaşantısıyla anlamaya çalışır. İnsan bilimlerinde kullanılan yöntem, daha çok **anlama** yöntemidir.

	Formel Bilimler	Doğa Bilimleri	İnsan Bilimleri
<b>Konusu</b>	İnsan düşüncesinin oluşturduğu ve düşüncede olan varlıklar	Doğa ve doğada meydana gelen algılarımızla kavradığımız olaylar	İnsanın tarihsel gelişim içinde yapıp ettikleri ve ortaya koyduğu eserler
<b>Yöntemi</b>	Tümdengelim	Tümevarım	Anlama ve Birleşik Yöntem
<b>Örnek bilimler</b>	Matematik ve mantık vb.	Fizik, kimya, biyoloji vb.	Sosyoloji, psikoloji, tarih vb.

**Bilimsel Bilginin Özellikleri**

Birikimli olarak ilerler.	Tutarlı ve geçerlidir.	Tekrarlanabilir.
Kesindir.	Evrenseldir.	Öndeyilidir.
Sistemli ve düzenlidir.	Nesneldir.	Deterministtir.

- **Bilimsel bilgi kesindir:** Bilimsel bilginin sonuçları tartışılmaz deneyler sonucunda kesinlik kazanmıştır. Bilimsel bilgilerden herhangi birisi kendi alanına giren olayların kanunlarını bulduğu için olasılıklara yer vermez.
- **Bilimsel bilgi birikimli olarak ilerler:** Her çağda bilim insanları, araştırmacılar bir önceki araştırmaların sonuçlarından ve bilim insanlarının elde ettiği bilgilerden yararlanarak yeni bilgiler ortaya koyarlar. Bilimde gelişme bilim insanları arasındaki işbirliğinin bir sonucu olarak gerçekleşir.
- **Bilimsel bilgi öndeyilidir:** Öndeyi (öngörü), gelecekte olacak olayların önceden saptanabilmesi demektir. Deney yoluyla elde edilen olayların sonuçlarına ait bilgileri önceden anlamak mümkündür. Örneğin, bir gök bilimci güneşin veya ayın ne zaman tutulacağını önceden bilebilir.
- **Bilimsel bilgi sistemli ve düzenlidir:** Bilimsel bilgi yöntemli olarak elde edilir ve belli bir düzen içerisindedir.
- **Bilimsel bilgi tutarlı ve geçerlidir:** Bilimsel bilgi gerek üretirken gerekse doğrulanırken mantık kurallarına dayanır. Bundan dolayı tutarlıdır, çelişkili ifadeler yer vermez.
- **Bilimsel bilgi nesnel (objektif)dir:** Bilgilerde nesnellik, bilimin ortaya koyduğu bilgilerin her yerde ve herkes tarafından kabul edilmesidir. Bilginin nesnelliği, araştırmacının duygu, düşünce, çıkar, inanç, tutum ve alışkanlıklarını araştırmaya katmadan objektif olarak gerçeği yansıtmaya bağlıdır.
- **Bilimsel bilgi evrenseldir:** Bilimsel bilgiler insanlığın ortak ürünüdür. Hiçbir millet tek başına bilime sahip çıkamaz. Bilim tarihi bize, bilgi birikiminin çeşitli din, dil, tarih ve kültürlerle sahip toplumların ortak çabalarının bir ürünü olduğunu göstermektedir.

## Örnek

Bilim, hiçbir ulusun yalnız başına sahip çıkabileceği bir şey değildir. Bilimsel bilgi, tüm dünya insanların ve toplumların ortak malıdır.

**Bu parçada bilimsel bilginin aşağıdaki özelliklerinden hangisi vurgulanmıştır?**

- A) Birikimli olarak ilerleme
- B) Evrensel olma
- C) Akla dayalı olma
- D) Objektif (nesnel) olma
- E) Gözlem ve deneye dayalı olma

## Çözüm

Soruda, bilimin herhangi bir ulusun malı olmayacağı ya da tek bir ulusa maledilemeyeceği düşüncesi vurgulanmaktadır. Bu durum bilime evrensel olma özelliği kazandırmıştır.

**YANIT B**

- **Bilimsel bilgi tekrarlanabilir:** Bir bilginin güvenilir olabilmesi için aynı şartlarda aynı sonuçları vermesi tekrarlanması gerekir.

## 6. Felsefi Bilgi

İnsanda evrenin, toplumun ve kendisinin başlangıcını bilme isteği vardır. İnsanı bu isteklere iten merak, hayret ve şüphe duygularıdır. Bu duyguların doyurulması esnasındaki soru sorma ve öğrenme açlığı bu bilgiyi doğurmuştur. Çünkü insan daima şu soruları sorar ve bunları cevaplamaya çalışır:

Varlığın temeli nedir? Dış dünya gerçek midir? Gerçeği bilmek mümkün müdür? Bilginin kaynağı nedir? Tanrı var mıdır?

Görülüyor ki bu sorulara cevap aramak, bilimden farklı olarak bizi varlık, bilgi ve değer problemi ile karşı karşıya getirmektedir. Öyleyse bu bilgi, merak eden ve soru soran varlık olarak insanın varlık, bilgi ve değer hakkında aklıyla ortaya koyduğu genel düşüncelere dayanan bir bilgidir.



### Felsefi Bilginin Özellikleri

- İnsana, hayata, evrene dair bilgiler verir.
- Subjektiftir (özneldir.)
- Kümülatiftir (yığılan bilgidir.)
- Refleksiftir (içeriden düşünür.)
- Eleştirel ve sorgulayıcıdır.
- Sistemli ve tutarlıdır.
- Varlığı tümel (bütün) olarak ele alır.
- Evrenseldir.
- Akla ve mantığı dayalıdır.



Aşağıda verilen özelliklerin hangileri bilime, hangileri felsefeye aittir? İkisinde de ortak olan özellikler hangileridir? İlgili bölüme işaretleyiniz.

	Felsefe	Bilim	Ortak Özellikler
Birikimli olmak			
Olması gerekeni ele almak			
Öznel sonuçlar ortaya koymak			
Mantık ilkelerine dayanmak			
Yöntemli olmak			
Sınırlı bir varlık alanını konu almak			
Bilme ve anlama amacı taşımak			
Genel ilkeler ortaya koymak			
Tüm varlık alanıyla ilgilenmek			
Eleştireci ve sorgulayıcı olmak			
Genel-geçer olmak			

**C. DOĞRULUK VE GERÇEKLİK**

- ➔ **Gerçeklik (Realite):** Gerçek olan, var olan şeylerin tümüdür. Yani zihinde tasarlanmış şeylere karşıt olarak bilinçten bağımsız olarak var olmaktadır.
- ➔ **Doğruluk (Hakikat):** Bilginin, bilgisi edinilen obje ile tam anlamıyla uyuşmasıdır. Diğer bir deyişle düşüncenin gerçeğe örtüşmesidir.

**UYARI**

Gerçeklik ile doğruluk arasındaki bağı insan kurmaktadır. Çünkü doğruluk var olan bir gerçekliğe insanın zihinsel yönelimiyle ortaya çıkar.

- ➔ **Doğruluk değeri:** Bir savın doğru ya da yanlış değer taşımasıdır.
- ➔ **Temellendirme:** Bir önermenin doğruluk iddiasının dayanağını göstermek, ortaya koymaktır.



Aşağıdaki ifadeleri doğruluk mu gerçeklik mi olduğunu "X" işareti ile belirtiniz.

	Doğruluk	Gerçeklik
Havaya bırakılan her cismin düşmesi		
Taşın sert olması		
Tarlada gelinciklerin bulunması		
Suyun 100°C de kaynaması		
Felsefe kitabının var olması		
Atmosferin ısınmasının buzulların erimesine neden olması		

**D. BİLGİNİN DOĞRULUK ÖLÇÜTLERİ**

Bilgi felsefesinin önemli problemlerinden biri olan doğru bilginin ölçütleri sorunsal farklı ölçütlerle açıklanmıştır.

- **Uygunluk:** Doğruluk, düşünce ile nesne arasındaki tam uygunluktur. Eğer bir nesne hakkında oluşturduğumuz bir görüş, nesnenin kendisine uyuyorsa doğru, ona uymuyorsa yanlıştır.
- **Tutarlılık:** Bir önermenin doğruluğu sistemde daha önce kabul edilmiş doğru önermelerle çelişmemesine dayanmaktadır.
- **Tümel Uzlaşım:** Bu ölçüte göre, herkesin veya çoğunluğun kabul ettiği bilgiler doğrudur.



Bir şeyi gördüğümden kuşku duyarsam çevremdekilere onun gerçekten var olup olmadığını sorarım. Olumlu yanıt alırsam gördüğüm doğrudur. Böyle genelin onayını almak doğruluğun ölçütlerinden biridir.

A. Kadir Çüçen

- **Apaçıklık:** Bu ölçüte göre açık ve seçik olan bilgi doğrudur.
- Açık bilgi, bir bilgi ya da düşüncenin bir bütünlük içinde, tutarsızlık içermeden kavranmasıdır. Örneğin, diş ağrısının bilinmesi ve ağrının açıkça hissedilmesi gibi. Seçik bilgi ise, bir bilginin başka bir bilgi ya da düşünce ile karıştırılmaması durumudur. Örneğin, hangi dişin ağrıdığına bilinmesi gibi.
- **Yarar:** Bir bilgi uygulanabilir, yararlı, tatmin edici sonuçlar veriyor veya bir problemi çözebiliyorsa doğrudur.

**Örnek**

Bilgi, bilen ve bilinenden ayrı değildir. Bilen, bilinenden iç içe olarak vardır; çünkü bilgi bütünün bir parçasıdır ve ondan ayrı olmaz. Parça, bütünü başarıyla temsil ederse doğrudur. Çözüm üreten, yarar sağlayan ve bir işleve sahip olan her şey doğrudur; çünkü onun bir değeri vardır.

**Parçada verilen bu görüş aşağıdaki sorulardan hangisine cevap niteliğindedir?**

- A) Bilgiler gerçeği yansıtır mı?
- B) Bilginin kaynağı nedir?
- C) Doğruluk ve gerçeklik aynı mıdır?
- D) Bilginin doğruluk ölçütü nedir?
- E) Akıl ve varlık arasında bir uygunluk var mıdır?

**Çözüm**

Parçada, bir bilginin hangi koşulda doğru olabileceğine yani bilginin doğruluk ölçütüne ilişkin bir açıklama vardır.

**YANIT D**

**E. FELSEFENİN BİLGİYE BAKIŞI**

Felsefe ilk ortaya çıktığında düşünürler, bilginin konusu olan nesne üzerinde durmuşlardır. Var olan her şeyin ilk ilkesini ana maddesini araştırmışlardır. İnsanın doğru bilgi elde edip edemeyeceği, bilginin doğruluğunun nasıl belirlenebileceği gibi konularla ilgilenmemişlerdir. Tüm bu sorunlarla **bilgi felsefesi (epistemoloji)** uğraşır.

**F. BİLGİ FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ**

Bilgi felsefesi (epistemoloji); bilginin imkanını, kaynağını, ölçütlerini, sınırlarını ve değerini inceler.

**Bilginin İmkani Problemi**

Bu problem ilk çağdan bu yana ele alınmış, işlenmiş olmasına karşın soruları değişmemiştir.

**Soruları:**

- Doğru bilgi elde etmek mümkün müdür?
- Genel geçer bir bilgi var mıdır?

**Bilginin Kaynağı Problemi**

Bilgi teorisi ya da bilgi felsefesinin çözmek için uğraştığı ikinci bir problemdir. “Doğru bilgi elde edilebiliyorsa burada aktif olan aklımız mıdır yoksa düşüncelerimiz midir?”, “Onların dışında da bir işlevsellikten bahsedebilir miyiz?”, “Zihin, akıl, düşünme yetilerimizle mi yoksa duyu verileri olarak mı bilgilerimizi elde ederiz?”, “Genelde akıl duyu ikilemi çerçevesi temel olmak üzere bu iki kavramın terkipleri şeklinde yaklaşımların olduğunu görürüz. Akıl ve duyuları eşit ölçüde önemseyen veya bunlardan yalnızca birine değer verilen bir kombinasyonla karşılarız.

**Örnek**

- Locke'a göre, insan zihninde doğuştan gelen hiçbir bilgi yoktur. Her türlü bilgi gözlem ve duyuların kullanımı sonucunda oluşur.
- Platon'a göre ise, bilgi hatırlamadır. Çünkü insanlar bilgileri deneyle elde etmezler. Bilgiler insan zihninde doğuştan yer alır.

**Parçada Locke ve Platon'un bilgi felsefesinin hangi temel sorusuna verdiği cevaplar yer almaktadır?**

- A) Bilimsel açıklama nasıl olmalıdır?
- B) Doğru bilginin ölçütü nedir?
- C) Bilginin sınırları nelerdir?
- D) Bilginin kaynağı nedir?
- E) Bilimsel bilginin değeri nedir?

**Çözüm**

Locke bilginin deneyimlerle elde edileceğini, Platon doğuştan geldiğini belirterek "Bilginin kaynağı nedir" sorusuna yanıt vermektedirler.

**YANIT D**

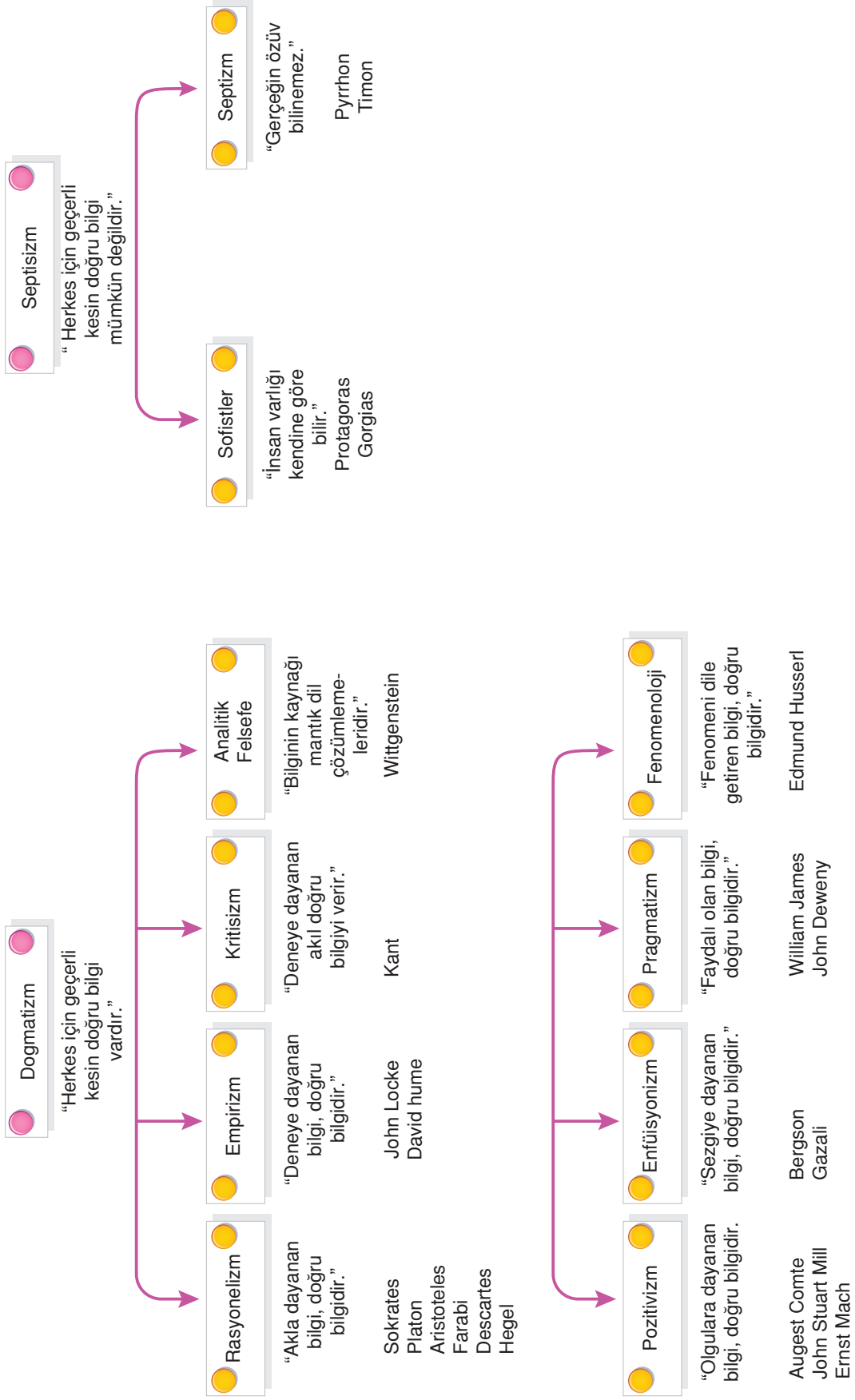
**Bilginin Ölçütü Problemi**

Doğru bilgi varsa bunun bir de bizi doğruluğundan emin kılan ölçütünün olması gerekir. “Bir bilgi hangi koşulları karşılarsa doğru olur?”, “Doğruluğun ölçütü akıl mıdır deney midir?”, “Kesin bilgi elde etmeye uygun belli bir yöntem var mıdır?” gibi sorularla bu problem çözülmeye çalışılır.

**Bilginin Değeri Problemi**

Değer kavramı “Özne ile nesne arasındaki ilgi ve bağın sonucunda oluşan bilginin niteliği nedir?” sorusuyla anlam kazanmaktadır. Özne ilgisi ve bağ, bilginin nesnelleşmesinde değer kavramı kadar önemli bir fonksiyon üstlenir. Bilgi değerle eylem alanında görünür hale gelir.

## DOĞRU BİLGİNİN İMKANI PROBLEMİ



**Bilginin İmkani Problemi**

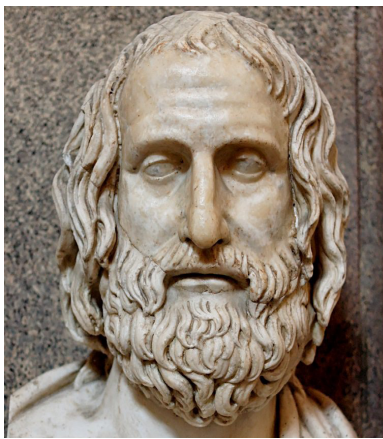
Felsefede doğru bilginin imkanı problemi İlk Çağdaki düşünürlerden itibaren ele alınmıştır. Fakat bunun bir felsefe disiplini içinde tartışılması Yeni Çağın başlarından itibaren. Bilgi mümkün müdür? Bu soruya iki karşıt cevap verilmektedir: Biri, bilginin mümkün olmadığını öne süren sofistler **septisizm (şüphencilik, kuşkuculuk)**, diğeri ise bilginin mümkün olduğunu savunan **dogmatizm**'dir.

**1. Bilginin Mümkün Olmadığı Görüşü (Sofistler, Kuşkucular):**

Bilginin mümkün olmadığını savunan görüşe **septisizm (kuşkuculuk)** denir. İlk Çağ felsefesinin ilk dönemdeki filozofları evreni duyular aracılığı ile açıklamaya çalışırlar. Ama duyularımızın bize sağladığı bilgi karmaşık, aldatıcı ve değişkendir. Oysa bilgi, mutlak, açık-seçik ve genel geçer olmalıdır. Evrenin oluşumu ile ilgili her filozofun farklı fikirleri ileri sürmeleri MÖ 5. yy'da **Sofist** olarak adlandırılan yeni bir düşünür sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sofistler genelgeçer bilgiden ilk kez şüphe edenlerdir. Protagoras ve Gorgias önde gelen sofistlerdendir.

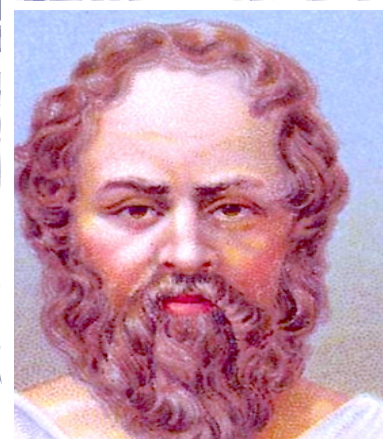
**Protagoras (MÖ 480-410)**'a göre **"İnsan her şeyin ölçüsüdür."** Protagoras bu yargı ile, herkes için geçerli bir bilginin olmayacağını belirtmek ister. Hakikatin ve değer yargılarının toplumlara, hatta tek tek insanlara göre değiştiğini dile getirir. Herkes için geçerli bir bilgi olmadığına göre, hakikati değil, "kişiye yararlı olanı" aramalıdır, der. Protagoras bu tarz düşünceleriyle **rölativizm (görecelik)**'in dolaylı olarak **septisizmin** ve **pragmatizmin (yararcılık)** öncüsü olur.

**Gorgias (MÖ 320-230):** Sofistlerin başka bir ünlü düşünürüdür. Onun görüşleri şu üç yargıda özetlenebilir: **1. Hiçbir şey var değildir. 2. Var olsaydı bile bilinemezdi. 3. Bilinse bile başkasına aktarılamazdı.** Gorgias böylece varlığı, onun hakkındaki bilgiyi, buradan doğacak bilimi tamamen reddetmektedir. Gorgias düşünceleriyle **nihilizme (hiççilik)** kaynaklık etmiştir.



"Tüm bilgilerimiz duyumdan gelir. Duyum insandan insana değişir. Her şey bana nasıl görünürse benim için böyledir, sana nasıl görünürse yine senin için de öyle... Üşüyen için rüzgar soğuk, üşümeyen için soğuk değildir."

Protagoras



"Nasıl oluyor da bir bilgi, bir insandan diğerine aktarılabilir? Bilgi sözcükler aracılığı ile aktarıldığına göre bu sözcüklerin benim anladığım anlamlarıyla başkaları tarafından da anlaşıldığını nereden bilebilirim? Başkalarının sözcüklere yükledikleri anlamı ben nasıl bilebilirim?"

Gorgias

**Septisizm (kuşkuculuk)**, sofistlerden sonra, felsefi düşünüşün zayıfladığı bir dönemde ortaya çıktı. Bu akımın önde gelenleri **Pyrrhon** (MÖ. 365-275) ve **Timon** (320-230)'dur.

**Pyrrhon**'a göre hiçbir şey ne doğru ne de yanlıştır. Her yargı ve yargının çelişği için aynı güçte nedenler bulunabilir. Bu bakımdan yapılması gereken şey, "ana varlık, Tanrı, ruh, hakikat, iyi"... hakkında yargıda bulunmaktan kaçınmaktır.

**Timon** (MÖ 325-235), Pyrrhon'un öğrencisidir, duylara ve akla güvenmez. Timon'a göre nesnelere kesin olarak birbirinden ayırt edilemez, onlar değişme içindedir ve onlar hakkında yargı verilemez. Bundan dolayı mutluluğu hüküm vermektan kaçınmada bulur.

"Mutluluğa erişmek isteyen şu üç noktayı göz önünde bulundurmalı." diyerek hocasının öğretisini üç soruda toplamış, kendi felsefesini de üç sözcükle özetlemiştir.

**Soru-1:** Nesnelere yapıları nasıldır?

**Yanıt:** Kavranamaz.

**Soru-2:** Nesnelere karşısında nasıl tavır alırız?

**Yanıt:** Yargıdan kaçınırız.

**Soru-3:** Nesnelere karşısında doğru bir duruştan ne kazanırız?

**Yanıt:** Sarsılmazlık (ataraxia) başka bir deyişle "En yüksek mutluluk."

### Örnek

İnsan bilgi konusunda kesin belirlemeler yapmaktan uzak durmalıdır. Bu konuda "Bu şudur." dediğimizde, duyların bizi yanıltma olasılığını göz ardı etmiş oluruz. İşte bu nedenle, yargısızlık mutluluktur.

**Bu görüş, aşağıdaki felsefi yaklaşımlardan hangisine uygundur?**

- A) Rasyonalizm
- B) Materyalizm
- C) Sensualizm
- D) İdealizm
- E) Septisizm

### Çözüm

Parçada septisizm (kuşkuculuk) akımının görüşleri verilmiştir.

**YANIT E**



Aşağıdaki ifadelerde boş olan yerleri uygun sözcüklerle doldurunuz.

- Felsefede doğru bilginin imkanı konusuna yanıt veren iki görüş vardır. Bunlardan biri ..... , diğeri de ..... dir.
- Sofistler, ..... ve ..... sanatını öğreten gezgin öğretmenlerdir.
- İnsanı her şeyin ölçüsü olarak kabul eden filozof ..... tır.
- Doğru bilginin insana göre olduğunu savunan görüşe ..... denir.
- .....'a göre her yargı ve her yargının çelişği için aynı güçte nedenler vardır.
- Timon'a göre insan ..... vermektan kaçınarak mutluluğa ulaşabilir.

## 2. Bilginin Mümkün Olmadığı Görüşü (Dogmatizm):

Felsefede, bilginin mümkün olduğunu savunanlar **dogmatik** olarak adlandırılır. **Dogmatizm**, insan bilgisinin gerçeğe erişebileceğini, aklın mutlak bir değeri olduğunu, insanın bilgi ve varlık bakımından doğruya ulaşabileceğini savunan felsefi akımdır. Dogmatikler, bilginin nereden geldiği konusunda (akıl, deney, hem akıl hem deney, sezgi, olgu, yarar vb.) farklı görüşlere sahiptirler.

### UYARI

“Dogmatik” kelimesi günlük dilde ondan anlaşılan “bir inancı körü körüne savunan, önyargılı” bir insanın zihinsel tavrı olarak düşünülmemelidir. Buradaki anlamı, insan zihninin varlık hakkında doğru ve kesin bilgi edinebileceğini öne süren felsefi anlayıştır.

## H. BİLGİLERİMİZİN KAYNAĞI NEDİR?

Doğru bilginin imkanı tartışmasında “Doğru bilgiye ulaşmak mümkündür.” diyen dogmatizmin yanıtlaması gereken temel bir soru vardır: Doğru bilginin kaynağı nedir? Bu soruya cevap veren pek çok görüş vardır.

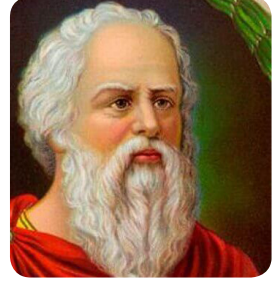
## RASYONALİZM (AKILCILIK)

Rasyonalizm anlayışına göre, doğru bilginin kaynağı akıldır. Akıl bilgisi zorunlu, kesin ve genel geçer niteliktedir. Aklın ürettiği bilgilere en iyi örnek matematik ve mantık gibi formel bilimlerdir.

**Sokrates (MÖ. 469-399)**

Sokrates'e göre güvenilir bilgiler, duyularımız ve deneylerimiz sonucunda kazanılmış değildir, aksine bunlar doğuştandır. Bizim temel bilgilerimiz, mantığın prensipleri gibi, aklımızda doğuştan vardır. Bunu uygulamada göstermek için karşılıklı konuşma yöntemi olan diyalektik yöntemi geliştirir.

Bu yöntem iki aşamadan oluşur. İroni (alaya alma) ve maiotike (doğurtma). İroni ile Sokrates karşılıklı konuşma yaptığı ve bir şeyler bildiğini sanan kimsenin aslında hiçbir şey bilmediğini ona alaylı bir tavırla kanıtlar. Maiotike ile de ustaca sorduğu sorularla onun aklında saklı bulunduğunu varsaydığı bilgileri ortaya çıkarır.

**Bilgi Kutusu**

M.Ö 5. yüzyılda Atina'da bir yurttaş veya yurttaşlar grubu başka bir yurttaşta suçlamada bulunabiliyordu. Suçlanan kişi ayağa kalkarak kendi savunmasını yapıyordu. Avukat ya da yargıç yoktu. Çoğunluk tarafından seçilen 500 kişilik jüri kupaların içerisine taş koyarak oy kullanıyordu.

Sparta ile Atina arasında uzun yıllar süren savaşın ardından yaşanan bozulmada günah keçisi aranılıyordu. Sokrates'in sürekli sorular sorması üç vatandaşın onun hakkında suçlama yapmasına neden oldu. Gençleri şüpheli yaptığı, kuşak çatışmasına neden olduğu gibi kendisine yöneltilen suçlamaları tek tek çürütmesine karşın yapılan oylama sonucunda 31 oy farkı ile suçlu bulundu ve ölüm cezasına çarptırıldı ve baldıran zehiri içerek hayata veda etti.

**Platon (MÖ. 427-347)**

Platon evreni, duyular ve idealar evreni olarak ikiye ayırarak bilgi sorununu aydınlatmaya çalışır. Platon'a göre asıl varlık dünyası düşüncede var olan idealar evrenidir. İdeaların bilgisi de kesin, zorunlu, mutlak bir doğruluk değeri taşır.

Böyle bir bilginin örnekleri matematik ve mantıkta yer alır. Duyularımızla kavradığımız evren duyular evrenidir. Bu evren idealar (düşünce) evreninin basit bir yansımasıdır. Duyular evreni mükemmellikten uzaktır ve kalıcı da değildir. Bu nedenle bu evreni yansıtan duyuların bilgisine güvenilemez. Oysa akıl bilgisi, mükemmel ve değişmez olan idealar evrenindeki değişmez varlıkların bilgisini gösterdiği için güvenilirdir. Üstelik aklımızda doğuştan bulunan bu bilgilere düşünceyle ulaşılabilir.

**Bilgi Kutusu****Platon'a iki soru sormuşlar.**

Birincisi:

- İnsanoğlunun sizi en çok şaşırtan davranışları nelerdir?

**Platon tek tek sıralamış:**

- "Çocukluktan sıkılırlar ve büyümek için acele ederler. Ne var ki çocukluklarını özlerler.

- Para kazanmak için sağlıklarını yitirirler. Ama sağlıklarını geri almak için para öderler.

- Yarından endişe ederken bugünü unuturlar. Dolayısıyla ne bugünü ne de yarını yaşarlar. Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşarlar. Ancak hiç yaşamamış gibi ölürlər."

Sıra gelmiş ikinci soruya: Peki sen ne öneriyorsun?

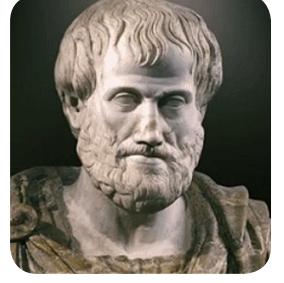
**Bilge yine sıralamış:**

- "Kimseye kendinizi sevdirmeye kalkmayın. Yapılması gereken tek şey sadece kendinizi sevmeye bırakmaktır."

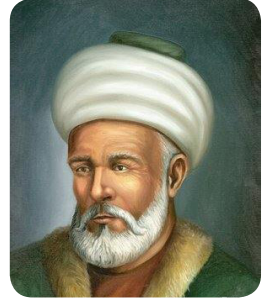
**Aristoteles (MÖ. 384-322)**

Aristoteles, güvenilir bilgilere, aklın duyu organlarınca elde edilen verileri işleme ve bunlardan genel (tümel) kavram ve yargılara ulaşma yeteneği ile ulaşabileceğini savunur. Rasyonalist Sokrates ve Platon aklımızda ya da ruhumuzda güvenilir bilgilerin bulunduğunu savunurlar. Oysa Aristoteles'e göre, akıl doğuştan bu bilgilere sahip değildir, ama bunları üretme yeteneğine sahiptir. Bu yeteneğe de duyular yardımcı olur.

Örneğin, tek tek gördüğümüz kuşlardan sonra bunların ortak özelliklerinden biri olan "kanatlı olma"ya ulaşabiliriz. Böylece "Her kuş kanatlıdır." genel yargısını elde ederiz. Daha sonra belirli bir varlığın kuş olduğu söylendiğinde onun da "zorunlu" olarak kanatlı olduğu sonucunu çıkarırız. Bu sonuç mantıksal ya da biçimsel olarak kesin bir doğruluk değeri taşır.

**Farabi (870-950)**

Farabi'ye göre bilginin üç kaynağı vardır. Duyular, akıl ve düşünme. Duyu yoluyla dış dünyayı algılarız. Akıl yoluyla kendi iç dünyamızda olanları gözlemleriz. Düşünme yoluyla da akılda doğuştan bulunan düşünceleri kavrarız. Düşünme ve akıl bilgileri birleştirip belli kategorilere koyar, genel yargılara dönüştürür. Aristoteles'ten etkilenmiş olan Farabi dinsel konuları da bu yaklaşımla ele alır. Ona göre evrendeki varlıkları bilen, bundan doğru anlam ve dersler çıkararak yaşayan kişi, hem Tanrı'ya hem de Tanrısal buyruklara ulaşacaktır.

**René Descartes (Dekart) (1596-1650)**

Descartes'e göre Tanrı, ruh, matematiksel kavramlar vb. doğuştan gelir. İnsan akıl sahibi bir varlık olarak bu özelliği ile doğru bilgilere ulaşabilir. Bunu gerçekleştirmenin yolu akli, eleştirel ve sistemli bir şekilde kullanmadan geçer. Descartes bu yolu, ele alınan konuyu incelemede şu aşamaları sırayla kullanarak pratiğe uygular:

- Emin olunmayan her şeyden, emin oluncaya kadar kuşku duyma.
- Kuşku duyulan konuyu parçalarına ayırma (analiz)
- Analiz sonrası elde edilen doğruları birleştirme (sentez)
- Tüm işlemleri gözden geçirme (kontrol)

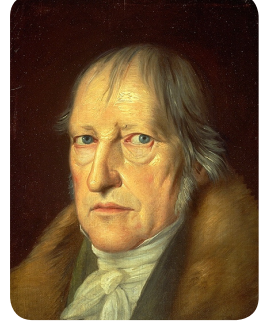
Bu işlemlerden sonra elde edilen bilgileri Descartes güvenilir olarak kabul eder. Descartes bu işlemle "şüphe ettiğim sürece kendisinden şüphe edemeyeceğim şey" şüphe etmekte oluşum'dur. Oysa şüphe etmek düşünmek demektir. Bu yüzden düşünüyorum o halde varım" sonucuna ulaşarak emin olacağı ilk doğruya ulaşmıştır.

**Bilgi Kutusu****Descartes'in Metodik Şüphesi**

Septik şüphe anlamsızdır. Olması gereken metodik şüphedir. Her şeyden Tanrı'dan, çevreden, başkalarının varlığından, bildiklerimden, hatta kendi varlığımdan bile şüphe etmeliyim. Çünkü hilebaz bir cin beni kandırıyor olabilir. Hatta şüphe ettiğimden bile şüphe etmeliyim. İşte burası son sınırdır. Artık şüphe ettiğimden şüphe edemem. Şüphe ettiğim kesin ise düşünüyorum demektir. Düşünüyorsam varım demektir. Kısaca söyleyeyim: Düşünüyorum, öyleyse varım! Ben varsam, zihnimdeki kavramların gerçekliğini araştırmaya başlayabilirim.

**Hegel (1770 -1831)**

Varlık felsefesinde idealist olan Hegel bilginin değeri (güvenilirliği) ve kaynağı sorunu karşısında rasyonalisttir. Zira, ona göre, insan varlık hakkında, duyularını hiç kullanmaksızın, yalnızca akıl yoluyla kesin bilgilere ulaşabilir. Çünkü aklın yasalarıyla varlığın yasaları aynıdır. Başka bir deyişle, aklın varlığı kavrayabilmesinin nedeni, varlığın veya evrenin, "akıl" (Mutlak akıl - Geist - Tin - Ruh) bir ürünü, olmasıdır.

**Örnek**

Hegel'e göre insan, bilgide kendisinin dışında olan, kendisinin yaratmadığı ve kendisinden bağımsız olan bir dünyayı tecrübe etmektedir. Bu doğal dünya bütünüyle zihnin eseridir; fakat biz insanların zihinlerinin eseri değildir.

**Hegel'in bu görüşlerine dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisi ileri sürülemez?**

- A) Varlık, mutlak aklın bir ürünüdür.
- B) Görünen, asıl gerçeklik değildir.
- C) Gerçeklik evrensel aklın ürünüdür.
- D) Asıl gerçeklik akıl ile kavranabilir.
- E) İnsan duyu dünyasıyla karşılaşmadan önce bilgiye sahip değildir.

**Çözüm**

Hegel'e göre akla uygun olan gerçek, gerçek olan da akla uygundur. Bu nedenle Hegel, deneye başvurmadan, düşünme yoluyla bilgiye ulaşmaya çalışır. Hegel'e göre duyu organları genel-geçer bilgi veremez.

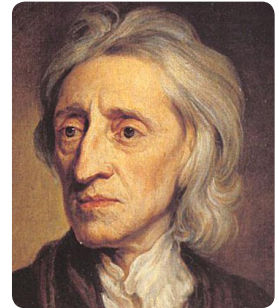
**YANIT E**

**EMPIRİZM (DENEYÇİLİK)**

**Deneycilik;** doğru bilgilerin deneyden kaynaklandığını ileri süren görüştür. Bu görüş, doğru bilgilerin kaynağının akıl olduğunu savunan akılcılığa (rasyonalizme) tepki olarak doğmuştur. Deneycilere göre bilgiler aklın ürünü olsaydı akıl sahibi olan her insanın aynı bilgilere sahip olması gerekirdi. Deneyciliğin en ünlü temsilcileri J. Locke ve D. Hume'dur.

**John Locke (1632 - 1704)**

Locke'a göre, insan zihni doğuştan boş bir levha (tabula rasa) gibidir. Duyular aracılığı ile kazandığımız izlenimler (dış deney) zihinde izler bırakır. Bunlar zihin tarafından işlenerek (iç deney) bilgi haline getirilir. Demek ki, bütün bilgilerimizin temel kaynağı deneyimlerimizdir. Akıl ise deney yoluyla elde edilenleri birleştirmede basit bir rol oynar.

**Kendini Dene****Locke'un sorusu!**

Doğuştan kör biri küreyle küpü birbirinden dokunarak ayırt edebilir... Peki! Aniden gözleri açılsa hangisinin hangisi olduğunu onlara dokunmadan söyleyebilir mi?

**David Hume (1711 - 1776)**

Hume'a göre de bütün bilgiler deneyimlerimizin ürünüdür. Önce olayları görür, işitir vb. böylece onların canlı 'izlenim'lerini alırız. Sonra da onların zihinde yarattığı fikirleri (düşünceleri) hatırlarız. Hume, her bilgi gibi nedensellik ilkesinin de yaşantılar sonucunda oluştuğunu ileri sürer. Dış dünyada zorunlu bir neden - sonuç ilişkisinin bulunmadığını savunarak, neden - sonuç ilişkisinin basit bir alışkanlıktan ibaret olduğunu belirtir.

**SENSUALİZM (DUYUMCULUK)**

Empirizme benzer bir görüştür. Bu görüşe göre bilgiler duyuların ürünüdür. Temsilcisi **Condillac**'tır (1714 - 1780). Condillac'a göre bizim gibi beyni olan ve duyu organları olan bir heykel yapılırsa onun duyu organları kapalı tutulduğu sürece beyninde hiçbir bilgi oluşmaz.

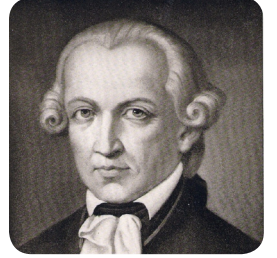
**KRİTİSİZM (ELEŞTİRİCİLİK)**

Kritisizm, bilgilerin kaynağını ne sadece akıla ne de sadece deneye dayandırır. Bilgi için akıl ve deneyi gerekli görür. Bu durumu Kritisizmin ünlü temsilcisi Kant şöyle belirtir: **"Bilgiler, deneye başlar; ama deneyden doğmaz."**

**Immanuel Kant (1724 - 1804)**

Kant'a göre bilgilerimizin ilk adımı yaşantılardır (deneyimlerimiz). Yaşantılarla edindiklerimiz bilgilerimizin bir çeşit hammaddesidir. Çünkü bunlar düzensiz ve anlamsızdır. İkinci adımda doğuştan getirilmiş olan akıl kategorileri görev üstlenir.

Yaşantılarla gelen bilgi hammaddeleri akıl kategorileriyle işlenip düzenlenir. Böylece anlamlı bilgiler oluşur. Kant'a göre bu kategoriler her insanda aynı biçimde çalışır. Bu nedenle ortak bilgi veya ilkelere ulaşmak mümkündür. Fakat bu bilgiler, bir canlı türü olan insana göredir ve sınırlı olmak zorundadır. Bu nedenle "Varlık olduğu gibi değil, bize görüldüğü şekliyle bilinir." Bilinen bu alan **'fenomen'**dir. Bilinmeyen ise **'numen'**dir. Numen, metafiziğin yani fizik dışı alanı ve onun problemlerini inceleyen felsefeyi ilgilendirir. Demek ki metafiziksel içerikli bilgiler doğruluktan yoksundur.

**Örnek**

"Salt us, deneyden yararlanmadan hiçbir bilgiyi gerçekleştiririz." diyen Kant, bu sözle aşağıdakilerden hangisini vurgulamaktadır?

- A) Aklın yapısı ile varlığın yapısının özdeş olduğunu
- B) Aklın dışında hiçbir nesnel gerçekliğin bulunmadığını
- C) Aklın varlığın kesin bilgisine asla ulaşamayacağını
- D) Bilgi oluşumunda aklın deneye de ihtiyaç duyduğunu
- E) Aklın tüm bilgilere doğuştan sahip olduğunu

**Çözüm**

Akl, deney olmadan bilgiye ulaşamıyorsa bilgi oluşumunda deneye de ihtiyaç vardır.

**YANIT D**

**POZİTİVİZM (OLGUCULUK)**

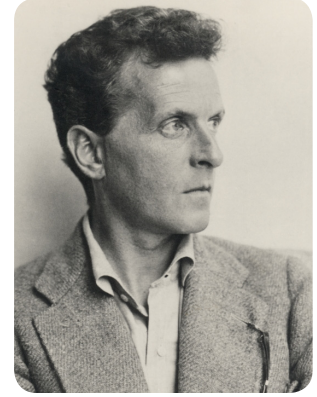
Olguculuk, ancak duyumsanıp deneylenebilen alanın (olguların) doğru bilgilerine ulaşılabileceğini ileri süren görüştür. Bu görüşün kurucusu olan Auguste Comte'a göre (1798-1857), felsefe doğa bilimlerini örnek almalı, somut dünyanın dışına çıkmamalı, metafiziğin kavram ve problemlerinden ('ruh var mıdır', 'ruh ölümsüz müdür?' gibi) uzak durmalıdır. Çünkü bunların olgusal bir dayanağı yoktur. Bu nedenle bunlara ilişkin doğru bir bilgiye ulaşılamaz.

**Comte, tarihsel süreç içinde insan düşüncesinin üç evreden geçerek geliştiğini ileri sürer:**

Bunlar, olayların ilahi güçlerle açıklandığı **teolojik dönem**, olayların gizemli güçlerle açıklandığı **metafizik dönem** ve olayların bilimlerle açıklandığı **pozitif dönem**dir. Comte'a göre artık gerek insan yaşamında ve gerekse doğada olup biten her şey olgulara dayalı bilimsel bilgilerle açıklanmalıdır. Felsefenin görevi de bu bilgileri derleyip yaşamı ve onun sorunlarını bu bilgilerle çözüme kavuşturmak olmalıdır.

**ANALİTİK FELSEFE (ÇÖZÜMLEYİCİ FELSEFE)**

Analitik felsefe, bilginin kaynağını mantıklı dil çözümlerine dayandırır. Bu felsefenin kurucusu, Ludwig Wittgenstein'dir (1889 – 1951). Wittgenstein (Vitgenştayn)'a göre dil, gerçekliğin bir resmi ve aynadaki görüntüsü gibidir. Gerçekliği anlamak için dile bakmak yeterlidir. Dili mantıksal olarak çözümlersek varlığın doğru bilgilerine ulaşabiliriz. Çünkü kavramlar nesnelerin, önermeler ise olguların tasvirleri, resimleridir. Felsefenin görevi, bilimsel önermelerin anlamlarını çözümlenmek ya da durulaştırmaktır. Mantık ya da matematik önermelerinin sadece geçerlilikleri söylenebilir, doğru ya da yanlış oldukları söylenemez. **Bu görüşün başlıca temsilcileri:** Wittgenstein, Russell, Ayer'dir.

**ENTÜZYONİZM (SEZGİCİLİK)**

Sezgicilik, doğru bilgiye ulaşmada 'sezgi'yi akıl ve deneye üstün tutan görüştür. Sezgiciliğe göre yaşam, sürekli bir 'oluş' içinde varlığını sürdürür. Yaşamı doğru kavramak için onun dinamik organizasyon içindeki oluşunu bozup parçalamadan, dondurmadan incelemek gerekir. Zekâ gerçekliği parçalayarak ve dondurarak cansız bir biçimde kavrar. Buna karşılık sezgi, oluşumları bütünlüğü, hareketliliği ve canlılığı içinde bize kazandırır. Bu görüşün önemli temsilcileri Henri Bergson (1859 – 1941) ve Gazali'dir (1058 – 1111)

**PRAGMATİZM (FAYDACILIK)**

Faydacılık, doğru bilgiyi karşılaşılan sorunları çözmedeki pratik yararına dayandıran görüştür. Bu görüşe göre, yararlı olan doğru, doğru olan yararlıdır. Görüldüğü gibi bu yaklaşıma göre bilgiler mutlak bir doğruluk değeri taşımaz. Çünkü yararlılık ölçütü görecelidir. Bu görüşün başlıca temsilcileri: William James (1842 – 1910) ve John Dewey (1859 – 1952) dir.

## Örnek

“Kişiye çıkar sağlayan düşünceler doğrudur. Bu ahlâk ve din için de geçerlidir. Eğer din bir kişinin yaşamında fayda sağlıyorsa, onu yaşama bağlıyor, sağlıklı ve mutlu kılıyorsa hakikattir. Tersi sonuç veriyorsa yanlıştır.”

**Yukarıdaki açıklama aşağıdaki felsefi akımlardan hangisine aittir?**

- A) Pozitivizm
- B) İdealizm
- C) Septisizm
- D) Analitik felsefe
- E) Pragmatizm

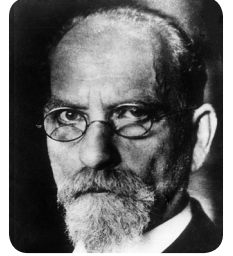
## Çözüm

Pragmatik kurama göre bir şey işe yaradığı ölçüde doğrudur; aksi halde bir doğruluk değeri taşımaz. Bu nedenle gerçeklik ve doğruluk insanın bakış açısından ve eylemlerinden bağımsız düşünülemez. Gerçeklik ve doğruluk insanın eylemlerinin sonuçları, başarıları ve sağladığı yararlarla değerlendirilmelidir.

**YANIT E**

### FENOMENOLOJİ (GÖRÜNGÜBİLİM)

Fenomeni dile getiren bilginin doğru bilgi olduğunu öne süren akımdır. Fenomenoloji, varlığın 'öz'ünün görünüşlerin (fenomenlerin) ötesinde olduğunu, bunlara 'içgörü' ile ulaşıldığında varlığın doğru olarak anlaşılabilceğini ileri sürer. Kurucusu Husserl'e göre sadece fenomenlerin bilgisi doğru bilgidir. Fenomeni olay karşılığı olarak değil, olayın içindeki öz olarak alır. Fenomenler duylara dayanır; ancak duylardan ayıklanmaları gerekir. Husserl bu ayıklama işlemini "paranteze alma" olarak adlandırır. Bu görüş pozitivist görüşü benimsemiş filozoflar tarafından metafiziksel bir yapıda olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Kurucusu, Edmund Husserl'dir (1859 – 1938).



### G. BİLGİ VE YAŞAM

İlk uygarlıklarda bilgi, Sümer, Babil, Mısır, Hint ve Çin gibi doğu kültürlerinde ağırlıklı olarak aritmetik ve geometri çerçevesinde var olmuştur. Gündelik hayatlarında tarım ve astronomide bu türden bilgilerden yararlanmışlardır. İslam dünyasında çeviri faaliyetleriyle birlikte Antik Yunan'daki bilgi birikimi fizik, kimya ve astronomi başta olmak üzere insanlığın faydasına sunulmuştur. Kullanılır elverişlilikteki bu bilgiler insan yaşamı için vazgeçilmez niteliktedir. Günümüzde bilimsel bilgi, teknolojiadaki uygulamaları ile hayatın vazgeçilmez bir unsurudur.



Aşağıdaki ifadelerin sonundaki kutulara ifadeler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. Sofistler bilgi konusunda rölativisttir.
2. Pyyrhon'a göre varlıkların ne olduğuna dair bilgiler doğru ya da yanlış değildir?
3. Doğru bilginin akılla elde edilebileceğini savunan görüş empirizmdir.
4. Sokrates'e göre doğru bilgi elde etmenin yolu deney ve tecrübedir.
5. Platon'a göre bilgi bir hatırlamadır.
6. Kant'a göre zihindeki kategoriler doğuştandır ve duyular aracılığıyla oluşan bilgilerin düzenlenme yeridir.
7. Bergson'a göre genel geçer bilgi elde etmenin yolu akıl ve zekayı kullanmaktan geçer.
8. Pragmatizme göre tek gerçeklik uygulamada işe yararandır.
9. Fenomenoloji paranteze alma yöntemini önerir.
10. Pozitivizme göre bilinebilir olan yalnızca olgulardır.